

Լ'ԷՍՊՐՍՈ
L'Espresso
ՆԱԲԱՐԱՐԵՐ
ՊՇԿԱՏԵՆ
ԲՈՐԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՐԱՆ
33րդ ՏԱՐԻ
1903
ԹԻ 6 ՓԵՏՐՎԱՐ 8
ԽՐԱՎԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
ԴԱՆՈՒՆԵԱՆ ՈՐԵՐ
ԻԶՄԻՐ
M. M. HASSALIAN GED. Smyrna

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Ո՛վ է Առաջինին	121
Լ. ՔԻՐԻՇՃԵԱՆ	Գրախօսական	125
Վ.	Լքուած Տապանաշարեր	129
Dr. R. ROMME	Վերականգնումը եւ Երկարակեցումը	129
Յ. ԱԼՓԻԱՐ	Լրագրութեան Դպրոց	132
ԳՆԻԼ	Որդեսպան	136
ՔՐԻՋԱՆԹԵՄ 3	Քրոնիկ	141
	Լրաքաղ	143

Ա. Ջ. Գ.

ՄԵՐ ԳՍԱԾԱԹԱՆՈՒՆ ԲԱԺԱՆՈՐԳՆԵՐՈՒՆ

Այն քաղաքներն ուր քործակալ չունինք, դիտել կուտանք թէ Ա. Մանուկ բաժանորդագիրը պէտք է որ ուղղակի Խմբագրութեան ղրկուի, Մանաս-Բողոզի, Փոխ-Դրով եւ կամ Թղթաղորդմով:

Է. ՐԻՎԱՆ ԵՒ Մ. ՍԻԿԱԼԱ

(E. RIVANS & M. SIGALA)

ՄԵՐ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻ

ԵՒ

ՄԵՐԵՐԱՆՈՑ ԿԱՀԱՐԱՍԵԱՅ

ԵՒ ՐՈԳԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ

ԱՐԲՐՅԵԱՐ ԱԶԴՆ ԳԻՆԵՐ

ՓՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂ

ԼՕՄՊՈՐՏՈՐ ՅԷՐԵՂԵՆԷՆ (ՏՕՄՈՒՂԼՈՒԻ ԴԵՄԱՅ)

ԹԻԻ Ե

Տ ՓԵՏՐՎԱՐ 1903

ՈՐՎ Է ԱՌԱՔԻՆԻՆ

Ամօժ այն մարդուն որ հարուստ կը մնանի:
ԲԱՌԱՆԻՆ

ՆԱԽԻՐԱԳՈՐԾԱՐՈՒՄՆԵՐ կան, որ մինչև իսկ բառերու վրայ ծանրանալով, անոնց ստուգաբանական նոյնպէս եւ փոխաբերական իմաստին ներհակ գոյութիւններ պատկած են: Օրինակի համար, դարերով առաջ նուիրագործեալ արդար եւ առաջինի բառերը, ախողոտներ դարձած, կը ներկայացնեն այնպիսիներ՝ որ քաղաքա-կիրքի օրէնքով իրրու մարդկային ընկերութեան անարժան անդամ-ներ, զէթ բարոյական դատապարտութիւն մը կը կրեն այսօր:

Նուիրագործումի չեշտով մեր լեզուի եւ բոլորեւմէ մէջ ար-դարն ան է որ իր կրօնական պարտաւորութիւնները լիովին կը կատարէ, եւ առաքինին՝ իր վեճակէն դոհ, ոչ ոքի չմտասեր ու չօգնէր միանգամայն, առաջին պարագային՝ արդարն ինք իր անձին համար ապրած եւ հանդերձեալ աշխարհին մէջ յաւիտենական եւ բանութիւն մը պատրաստած է իրեն, իսկ առաքինին, նոյնպէս իր անմիտ եւ անօգուտ կեանքով հանդերձեալին ընտրեալը արձա-նագրուած է կանխաւ:

Արդարը ինչպէս եւ առաքինին, իմ տուած հակիրճ բացատրու-թեամբ, կը յիշեցնեն անմեղը, այսինքն մարդ մը՝ որ իր բովանդակ

կեանքով չէ մեղանշած ո՛չ Աստուծոյ ու ոչ մարդկութեան դէմ, ինչ որ պարտ էր Աստուծոյ՝ նա վճարած է աղօթքով եւ ապախարութեամբ, ու չէ վնասած մարդկութեան իր կղզիացումով, այսինքն չէզոքութեամբը, ահա հոս, այս կրկին՝ պարագաներու մէջ է որ մանաւանդ առաքի՛նքի բառը սխալ կիրառութեամբ մը նուիրագործուած է այն մարդուն համար որու գոյութիւնը ուրուականէ մը տարբեր չէ, եթէ երբէք ներելի է դո՛ւ մնալ այս եզրակացութեամբ, ուրուականը սակայն երեւոյթ մ'է միայն հիւանդ կամ բուռն երեւակայութեան համար, մինչդեռ չէզոքը մարմին ունի արդար, անմեղ եւ առաքի՛նքի տիտղոսներով զարդարուն ու կը շնչէ ի վնաս ընկերութեան:

Անմեղութիւնը շատ հեռի է առաքինութենէն, մարդուն հետ ծնած տարրական պարտաւորութիւնն է այն, ու եթէ այս պարտաւորութիւնը գոյացողցած են մարդուն մօտ Աստուծոյ երկիւղը եւ յետոյ աշխարհային արդարութիւնը, առաջինը դժոխքի ու երկորդը դրական օրինաց պատժի դատապարտող՝ այն ժամանակ կը պատկերուի բռնազրօսիկ անմեղութիւնը, որ ոչ միայն առաքինութեան հետ խնամութիւն չունի, այլ մինչեւ իսկ այս վերջինին դէմ չղթալուած հակառակորդ մ'է այն:

Լինիլ արդար եւ անմեղ՝ այս տարրական պարտաւորութիւնը իր կղզիացած վիճակին մէջ բաւական չէ մարդը կատարելագործելու, աշխատութիւն մը վարձատրել եւ կնոջ հաւատարմութիւնը առաքինութիւններ չեն, որքան արժանիքի ուրացում ու պոռնկութիւն անբարոյականութիւններ են, դարձեալ, կոյս մը չընդնարարելը, մարդ չսպաննելը պարտաւորութիւններ են միայն, վասն զի հակառակ պարագային հոս բանտ ու կախաղան եւ անդին դժոխք կ'սպասեն: Հետեւաբար ոճիւր չգործողը ըստ ինքեան անմեղ է այլ ոչ երբէք առաքինի, ուրեմն անմեղութիւնը չէզոքութեան մէջ կը կայանայ, բայց եթէ խորապէս քննենք չէզոքին բնութիւնը՝ անոր մէջ պիտի գտնենք տեսակ մը ոճիւր, զոր եթէ երկնային ու աշխարհային օրէնքները չեն դատապարտեր՝ գոնէ Աստուած կը վշտանայ եւ քաղաքակրթութիւնը մարդ անունը կը վերցնէ այդ ոճիւրի հեղինակէն:

Որքան ալ վաճառականութիւնը յաւիտեանական քէն պահէ անշահախնդրութեան դէմ, որովհետեւ երեւակայութեան մօտ անկարելի բան չկայ՝ դէթ բանաստեղծօրէն, մեր երեւակայութեան ոյժով մարմնացնենք վաճառական մը իրր օրինակ որ իր գործաւորութեանց դէմ խիղճի եւ իրաւունքի դէմ չէ գործած ամենափոքր թեւութիւն, որ օրէնքին եւ Արդարութեան դժած սահմանին մէջ աշխատելով յաջողած է գիրք մը չինել եւ բաւականէն աւելի հարստութեան տիրանալ, եւ որ միեւնոյն ժամանակ ոչինչով չէ գոհացուցած իր նմաններուն պէտքը, այսինքն իր արդար վատաւիկն

հաճոյքները միայն կը վայելէ առանց այդ հաճոյքներէն մաս մը նուիրելու մարդկութեան, իսկոյն պիտի ըսենք թէ այդ վաճառականը արդար է եւ առարկին, վասն զի չէ վնասած ընկերութեան, ասիկա երեւութական ու վայրկեանական ապաւորութեան մը տակ արձակուած վճիռ է, որու չարժանութիւնները չեն օժտուած տարրական սլարտաւորութենէ դուրս աւելի բարձր, աւելի ընտիր արժանիքներով:

Հետաքրքրութիւնը ստէպ մղած է զիս այդ կարգի արդար հարուստներու հետ մօտէն տեսնուելով հիմնական գաղափար մը գուշացնել իրենց խմորի մասին. ամեն անգամ որ զխառն առած եմ թէ ինչո՞ւ արդեօք հանրային գործերէ կը խորշին, ինչո՞ւ, դէթ փառքի համար մարդկութեան զարգացման ու ճշմարիտ յառաջդիմութեան մեծ գործին չեն սատարեր, անոնք, հարուստները, զրեթէ միշտ տարբեր բաներով բայց միօրինակ խմաստով իրենց կեանքի եւ հաւատքի լիութիւնը բացատրած են ինձ, բացատրութիւն, զոր կարելի է պարզել երկու իօսքով. թէ «հանրային գործերու խառնուելը կրկին վնասներ կը ծնի, մին ժամավաճառութիւն եւ միւսը զրպարտութեան մատնուիլ. գալով բարեգործութեան՝ ատիկա ուղղակի Սատուծոյ կամքին դէմ մեղանչել է, վասնզի ամենահարող եւ ամենադէտն Սատուած կրնար անշուշտ կարօտներն ալ գոհացնել, եւ որովհետեւ իր անխմանակ խմաստութեամբ աղքատը զրկած է այս աշխարհի հաճոյքներէն՝ եթէ հարուստն անոր օգնէ մահացու մեղք մը գործած կը լինի եւ»:

Ու ես բառ չեմ գտած այդ բարձրագոյն վարդապետութեան դէմ արտասանելու, վասնզի բան մը զոր կ'ատեն՝ ծիծաղելի դառնալն է, եւ հարուստները հեշտիւ կը ծիծաղին երբ մանաւանդ այդ ծիծաղը ձրի կ'արձակուի իսկ հոս, այս սեղանին վրայ ուր կ'զրեմ հեռի հարուստին շուքէն ու ժպիտէն, կրնամ այդ վարդապետութիւնը իրբեւ մի գողտնար կապիկ գիմացս կեցնել եւ ըսել.

— Ուրեմն դու Մեկենասս մը, Քառնէկի մը կը դատաւարես իրր Աստուծոյ կարգադրութիւնները խանդարող մեղաւորներ, բայց սակայն այդ հաւատքը կեղծաւոր անաստուածութեան բոլոր սահմանները կ'անցնի, այդ մոլութեան դէմ նոյն իսկ մոլեռանդութիւնը կը կարմրի, լրքութիւնը չպիտի կրնար մինչեւ հոս իր ձեռքերը երկարել եւ մարդկային արժանապատուութիւնը ազոտուել, ամբարշտութիւնն ու Սագայէլ չպիտի յանդգնէին մինչեւ Աստուած մը զրպարտելու այդ հրէշ կեղծաւորութեան—

Ահա չէզոքին, այսինքն արգարին կեանքը որ մարդու մը չէ վնասած, եւ սակայն բաղմամբիւ մարդերէ հաւաքած է իր հարստութիւնը որ եւ թաղուելով միակ դանձի մը մէջ՝ ընկերութիւնը կը մնայ զրկուած անոր կենսաբար կիրառութենէն:

Չէզոքը անպատճառ կեղծաւոր է, ոչ ոք կրնայ հակառակը

պնդել ու զխանք թէ մոլութեան խժորը կեղծիքով կը չաղուի, չէզոքը երբէք չկլնար դատաւորի գեր ստանձնել, վասնզի երկու հակառակ կուսակցութիւններու մօտ հաւասարապէս անտարբեր է ու միշտ կ'սպասէ իր անձն ու շահերը պաշտպանելու, բոլորէն, եւ ուր որ հակի իր ետը խնդրոյն անոր առջեւ կ'ստորկանայ միշտ շոյելով ու դգուելով միւս կողմը: Չէզոքը ոչ ոքի չկլնար, բարեկամ լինիլ ու ոչ ոք բարեկամ ունենալ, վասնզի ոչ ոք կը սիրէ, հետեւաբար ոչ ոք է կը սիրուի, վասնզի կսակածոտ է, իր սիրտը միշտ տարակոյսներով կը բախէ, ամեն մարդ թշնամի կը կարծէ իրեն, որքան ինքը ամենուէն համար անտարբեր է ու նախանձ, երկրաշարժի փլատակներէն, հրդեհուած տունէն եւ յորդող գետէն ինքզինքը միայն ազատելու կը փութայ, չնայիւր ետին, վասնզի կեանքը վասնդել ու փրկուելու առիթը փախցնել մահացու մեղք է, մէկ խօսքով՝ չէզոքը եսասէր է, ինքնամոլ է, հետեւապէս ոչ միայն առաքինի չէ, այլ ընդհակառակն տեսակ մը մեղաւոր է, եթէ այդպէս չըլլար, Վերդիլիոս դժոխքին մէջ չպիտի ցուցնէր Տանդէի՝ չէզոքներու մշտագոյ խումբը:

Ուրեմն ո՞վ է առաքինին

Բազմատեսակ են առաքինութիւնը սահմանաւորող տարրերը. իսկ ես, այս անձուկ էջերու մէջ, կը բաւականաճառ բառին հաւաքական առումով՝ եթէ ներքի է այսպէս ըսել, ամբողջ առաքինութիւնը թարեգործութեան մէջ, վասնզի բարեգործութիւնը, մարդկային տարրական պարտաւորութիւններէ դուրս, ու մեզ անաքնին ընազդէն զանազանող այն բարձր պարտաւորութիւնն է որ կ'ծնի աւելի բարձր, աւելի ազնիւ խէւալէ մը, զոհողութիւն կոչուող մայրէն:

Փրկել բռնութեան մատնուած կոյս մը, մահամերձ մարդ մը, աւերակներու տակ ձգմուող, հրդեհուած յարկերու մէջ բոցերով չըջապատուած մարդեր, չափ անգամ իր դրամը, կեանքը ու մինչեւ իսկ պատիւը վրայ տալու յօժար ու դիւցադնային կամքով, ասոնք զոհողութեան արամադրած բարեգործութիւններն են, բայց այս բոլորը միեւնոյն ժամանակ պատահական ու նեղ բոլէներու մէջ գոյացող արկածներ են, որոնք անմիջական օգնութեան կը կարօտին եւ ուր չուն մը՝ ըսենք ընազդով, պիտի փութար փրկելու մարդկային կեանքեր եւ ուսկի՛ սակայն չէզոքը պիտի խոյս տար թերեւս ազօթքի ժամը չկորուսելու համար, եւ անա այս կեանքերու փրկիչ դիւցադն է միայն առաքինի տիադոսին արժանաւոր, վասնզի նա չարիք չգործելու տարրական պարտաւորութիւնէ դուրս կա՛մաւոր պարտաւորութիւն մը կատարեց:

Սակայն բուն առաքինութիւնը այդ պատահական ու մատնակի արկածներու մէջ չէ որ կ'իրագործուի, այլ բոլորանգակ ընկերութիւնը քայքայող եւ մարդկային սերունդները հալածող ու փճացնող

նիւթական ու բարոյական բիւր աղէտներու գէժ զինուողն է ճշմարիտ առաքինին ճշմարիտ մարդ—աստուածը: Սոկրատ իր փրկարար փիլիսոփայութիւնը իրադրութիւն համար ժպտալիւ ըմպեց մահու բաժակը: Քրիստոս իր զերմարդկային խոտալը նոյնպէս իրացնելու քաղցր եւ յանկուցիչ երազով ընկեռուեցաւ խաչին վրայ: ասոնցմէ առաջինը դատապարտուեցաւ իրրեւ անաստուած եւ միւսը իբր հերձուածող: Փասթէօր իր կեանքը զոհեց ամենօր եւ ամեն վայրկեան իր մահը սպասելով աշխատանոցին մէջ որպէսզի ընկերութիւնը լափող անասերու բուն պատճառն ու գարւմանը գտնէ, ու գտաւ միլիօնաւոր մարդերու կեանքն ապահովող տարրերը: անա Վառնէկի իր բոլոր միլիառները կը նուիրէ ընկերութեան բարոյականը, մտաւորական դարգացումը, գիտութեամբ յառաջդիմութիւնը եւ հետեւաբար կեանքը եւ անոր երջանկութիւնը երաշխաւորելու համար, եւ կ'ուխտէ արքայութեան մեռնիլ: ասոնք են եւ ասոնց նման մի շատ հին ու նոր գիտուններ, փիլիսոփաներ, ընկերաբաններ, բանաստեղծներ եւ իրենց գանձերը հանրութեան նուիրող հարուստներ՝ զոհողութեան ուստի եւ առաքելութեան հոյակապ եւ անմահ ներկայացուցիչները:

Ու եթէ բաղդասենք ասոնց հետ չէզոք ապրող եւ իրենց հոգիին փրկութեան համար ճշմոյշ մեղակեացները՝ իսկոյն եւ հեշտիւ կրնանք ըմբռնել թէ ո՞վ է առաքինին, արդարե՞ թէ բարեգործը:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԵՓԱՆԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ *

“ՓՈՐՁ ՄԸ ՔՆՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ”, ԱՆԵՔՍ. ԲՕՐ
Թարգմ. Գրիգոր Մալխաս:

A little learning
is a dangerous thing. Pope
(Essay on Criticism)

Անբաւական ուսումը վնասակար բան է:

Բ.

11. — Էջ 27. «Իմաստը՝ խոնարհութիւն սմբ կ'ընդունին վարկի վրայ (upon content)» այս խօսքը մեկնութեան կարօտ է եւ թարգմանչին յիշեալ երկու բաները (upon & content) իրար կցելէն կը հասկցուի թէ հոս ալ կը սխալի. բնագիրն է. they humbly take upon content. այստեղ, upon նախադրութիւնը take բային կը վերաբերի անշուշտ, ո՛չ թէ con

* Տե՛ս Ա. Մամուշ քիւ Յ, երես 58:

tent ին որով և ամբողջ խօսքը կը թարգմանուի «անոնք կը հաւանին (take upon) գոհութեամբ (content):»

12.— Էջ 32. «Ո՞վ որ ամենէն շատ առածներ զիտնար, ամենէն խորունկ կը կարդացուէր:» Բօք է՛լսէ Who knew most sentences was deepest read զոր պէտք է թարգմանել «Ո՞վ որ ամենէն աւելի առած սորված ըլլար, ամենէն աւելի ուսումնասկանք ա՛ն կը համարուէր:» Դիտել կուտամ Գր. Մալխասի որ, եթէ Բօք իր թարգմանած ձևին պէս ըսել ուզէր, այն տուն պիտի գրէր was deeply (խորապէս) read. Անգլերէն ստանաւորին մէջ վանկ մը շահելու համար, վերջին մասին the յօգը ջնջուեր է. ասիկա շատ պարզ է և արդէն նախընթաց ու յաջորդ տողերը ամէն ինչ կրնան լուսարանել:

13.— Էջ 33. «Դրադէտներու կուս սկզբութիւններ կը յարմարցունք պետական կուսակցութիւններու . . . » to attend, միանալ, ընկերակցել ըսել է և ա՛յլ լիմաստով նշանակութիւն մը կ'ելլէ վերի խօսքէն, կը յարմարցունքը զրպաննիկ դրէք, օր մը թերեւս պէտք ունենար սխալներ յարմարցնելու համար:

14.— Էջ 37. candour թարգմանուի է միամտորիւն. պէտք էր ըսել անաշտտօրիւն, բանի որ Բօք այդ տեղ բննադատի մը պարտաւորութիւնները կը թուէ. անաշտ բննադատ, կը հասկն ձմ, բայց միամտութիւնն ի՞նչ գործ ունի բննադատի մը պարտաւորութեանց շարքին մէջ:

15.— Նոյն էջ. «Որովհետեւ միայն զիտնալը՝ կես—Գատաւորի գործ է:» Բնագիրն է For 'tis but half a judge's task, to know. Այս խօսքին մէջ half ամականը task ին պէտք է տալ, ո՛չ թէ judge ին. Բօքի նախորդ և յաջորդ խօսքերը շատ լաւ կը բացատրեն թէ ինչո՛ւ. վերի տողը պէտք է թարգմանել ուրեմն. «Որովհետեւ բննադատի մը գործ ծիւն կեսը բան մը զիտնալն է միայն:»

Գրքոյկին 39-րդ էջը հիանալի գլուխ գործոց մըն է անխաստաութեան և սխալ թարգմանութեան: Օրինակ.

16.— «Զգուելի Զօնողներուն խօսքին աշխարհ չհաւատար ալիս՝ երբ կը գովեն, և ոչ խակ երբ կը խոստանան յոսի գիրք մը՝ վրան անձոռնի գրռածով մը:» Ո՛րիկէ գտար այս անձոռնի բացատրութիւնը, to give scribbling over. պարզապէս կը նշանակէ «անշահ բաներ գրել է (scribbling) վազ անցնել» (to give over). վերի խօսքը պիտի ըլլայ ուրեմն, «և ոչ խակ երբ կը խոստանան դադրել անշահ բաներ գրելէ:»

17.— Նոյն էջ. «Բիթեղնուն տակէն անպաղար մրմալալով՝ քնքած ընթացքի մը մէջ կը յարստեւեն, և շեւշուռի պէս շատ ժեժռելով քունի մը մէջ կը ժեժռին:» (11) Եւ տակաւին Գր. Մալխաս կը յայտարարէ թէ որ որ վնասներ, իր հաճելի արձակը պիտի գտնենք: «Թմբած ընթացք» և «յարտեւել», նմոյշ մըն ալ այն հակառակութիւններն, որոնց մով լեցուն է այս թարգմանութիւնը: their drowsy course they keep կը նշանակէ «իրենց ապուշ քնթացքը կը շարունակեն:» Գալով խօսքին երկրորդ մասին, որ ցուցալինու արձանի ալլանդակութիւն մըն է թարգմանութեան, պէտք է սրբապրել սոսկէս. «Եւ այնքան ծեծ կուտեն, որ

վերջապէս կը մարին կ'իյնան, շոնչանի պէս:»

18.— Էջ 40. « Իսկ բարձրախօս անմտութիւնը կը պայծի բոլոր գորտընեանքը, և առանց երբէք վշտանալու, առանց ետև դառնալու, կը խուժէ անարգել, որոտընդոտ վազուածքով:» In full volleys թարգմանուած է «բոլոր գորտընեամբ», բո՛ւն խմստն է «նախատիկնքի տարափներ (volleys) կը տեղայ»: Յետոյ, never shocked թարգմանուած է «առանց երբէք վշտանալու». աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել առանց աւննալու (to be shocked): Իսկ սա «առանց ետև դառնալու» բացատրութիւնը բոլորովին անխմստ է. «որոտընդոտ վազուածք» մը ի՞նչպէս կրնայ «ետև դառնալ». never turned aside բ. պէտք էր թարգմանիլ բնաւ չի խտորիւր ձառնէն: Հիմա, Պ. Մալխաս, սա սրբագրութիւններով կարդացէք Քօբը, և այն տտեն ա՛յլ աւելի պիտի հասկնաք զայն ու հիմաք իր տաղանդին վրայ. կը զարմանամ որ առանց զայն լիովին բւրեանա՞ծ ըլլալու, ի՛նչպէս կրցեր էք այդքան սրտովին յարիւ իրեն:

19.— Էջ 43. «Քարերը ցատկեցին ձեռ առնելու համար, և ժայռերը սկսան ապրիլ.՝ ճապաղ բաց սարութեան նմայշ, առնը ալ. leaped to form պարզապէս կընշանաիէ «կազապարուեցան». իսկ rocks began to live ին համար փոխանակ բառին տեղ բառ դնելու, լաւագոյն էր ըսել «ժայռերը կենդանութիւն առին»:

20.— Էջ 44. «Բայց մենք՝ ըսջ՝ Պրըծմեներս՝ արհամարհեցինք օտար օրէնքները և մնացինք անյաղթ և անկիրք»: Կրնա՞ք երևակայիլ որ Ալեքսանդր Բօք մը անկիրք անուանէ «արիասիրտ Պրըծմեները». բայց Գր. Մալխաս սարտափելի խեղտիւրաղ մըն է, uncivilizedը «անկիրթ» կը թարգմանէ, փոխանակ անքաղաքակիրթի: Կարելի՞ է անտեսել երկու բառերուն աչքառու տարբերութիւնը:

Եւ տակաւին չլիշեցցինք խմստի նրբութեան արհամար սխալները, որոնք ամեն մէկ հասուածի մէջ կը վկայեն. depth, գտաւան թարգմանութեամբ, ըսուած է խորաքիշն (էջ 17). պէտք էր ըսել զխորաքիշն: Էջ 19. Win the mistress ին համար ըսուած է «ստանալ տիրուհին». բուն խմստն է սիրաշահիլ: Էջ 19. «Եւ կը մեկնեն խմստը բոլորովին հետուհն.՝» անխմստ է. ըսել կուզէ. «տարբեր մեկնութիւն կուտան իմաստին» Էջ 24. «Եւ կրնան բարձրանալ սխալներու». պէտք էր ըսել «և այնքան մեծ սխալներ կը գործեն. . . » Էջ 34. «Իրեւց մաշած անհեթեթութիւններով.՝» ընդգիտն է and own stale nonsense. հոս own բայ է և ո՛չ թէ ածական. պէտք էր թարգմանիլ «և տէր կրկան անանկ փտած ոչնչարանութիւններու. . . » Էջ 32. «Գպրոցական աստուածաբան», ըսել կուզէ սկոլաստիկ. բայց առանց անդերերը կարդացած ըլլալու, ընթերցողը կրն սր մեկնել գլորոցական ածականը, իբր տգետ կամ աշխարհ: Էջ 34. «Վարպետին միտքէն ելած», ըսել կուզէ յղացած. հոս ալ, զարհեալ, միտքէն ելածը չէ՞ կարելի շփոթել մոսցածին հետ: Էջ 38. «Մտքէն վրայ պնդող:» Ստոր կըսեն յամաս: Էջ 38. Որոնք՝ երբ անգամ մը սխալին, բացարձակապէս միշտ կը պնդեն իրենց սխալին վրայ.՝» բնագիրն է, will needs be always so- կը թարգմանուի,

«ի հարկէ, պիտի (will) պնդեն. . . » Էջ 39. « Վերջին տխմար կարկենքը կը մզին. » մարդուն տխմարը կըլլայ, բայց. . . կաթիլին տխմարը, ա՛հ, that's too much. Բոք բոսած է dull droppings, և հո՛ւա, dull քաւար է թարգմանել « դանդաղօրէն վազող կաթիլ » ի իմաստով :

Ուրիշ տեղ մը ըստած է տարեւոր բռնակ, իբր թէ չունինք տարեւորակ բառը : Գարձեալ, էջ 24, ըստած է « մեր մարին սահմանափակ հարթութեան » : պէտք էր ըսել մակարդակէն :

Էջ 30. « Խոյս տուր ծայրայեղութիւններէ և այսպէս ընդունելուն թերութենէն զգուշացիր : » Ընթերցողը պիտի հարցնէ, սրմէ՞ զգուշանալ. ծայրայեղութենէ խոյս տուողներուն թերութենէն. շիտթ է, և Բօք տուր հակառակը կ'ըսէ :

Հայերէն բերականական սխալներն իրաւ որ տննչան թիւ մը կը կազմեն թարգմանութեան սխալներուն բոլ, բայց քիչ մը աւելի խնամք և հոգածութիւն պիտի բաւէին զոնէ ա՛յլ արատները սրբելու զրբոյկին էջերէն : Անցողակի յիշեմ « այնքան. . . որչափ »-ը, « զանազան դուռ ող », « կը սորվեցնեն ինչ բան զոր իր դործերը կը ներշնչեն », ևն. , ևն : Ուրիշ մէկ դիտողութիւն ալ սա է որ « Փորձ »-ին մէջ շատ տեղ բայերուն ժամանակի նշանները չէ պահուած միեւնոյն խօսքին մէջ. ներկայով սկստած նախադասութիւն մը անցեալով կը շարունակէ և ապառնիով կը վերջացնէ, մինչդեռ գործողութեանց ժամանակը անփոփոխ է միշտ : օրինակ, էջ 19, 36, 40, 43, ևն. :

* * *

Գր. Մալխաս, իրական յանդգնութիւն մը գործած, եղաւ Անդրէոյ դասական բանաստեղծութեան դժուար կտորներէն մին ընտրելով իբր փորձաբար, իր անգլերէնի հմտութեան. բայց այդ յանդգնութիւնը սուղի նստաւ իրեն. « Փորձ »-ը ճշմարիտ փորձանք մը եղաւ թարգմանչին գրչութուն. այդ զրբոյկին ա՛յլ մէկ էջին վրայ մարդ չի հանդիպիր միտթարական ու բաժանելի նշանի մը. և եթէ, մերթ ընդ մերթ Գր. Մալխաս բարձր անկաշկան թնիլ մը կ'առնէ իր թարգմանութեան մէջ, տակաւին ժամանակ շատած մեզի որ իր սէպցումները դիտենք, ահա կ'իյնայ ամէնէն մտթ խաւերուն մէջ, վիրաւոր ճնճգուկի մը պէս : Ու մարդ՝ ի բնէ կասկածոտ՝ կը հարցնէ ինքզինքին թէ ըսուէ մը տուա՞լ սուրացող արժին ո՞րիկէ առաւ արիօք իր փետուրները :

(Վերջը յաջորդով)

ԼԵՒՈՆ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆ

Վրիպակ. — Գրախօսականի Ա. յօդուածին մէջ, էջ 59-ի վրայ, երկրորդ տող, « նաեւ թէ »-ն կարդալ « նախ թէ » : Էջ 60, 34 երրորդ տող « աւելի երկրի »-ն կարդալ « աւելի երկար » : Էջ 64, 18-րորդ տող, « իմ դրած » պէտք է ըլլայ հարցակնն, « ի՞մ դրած » :

ԼՔՈՒԱԾ ՏԱՊԱՆԱԳԱՐԵՐ

(ԲԵՐԱՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՍԷՋ ԽՈԿՄՈՒՆՔ)

Ա ՓԱՆՈՍԵԱՆԻՆ

Հո՛ւն, բացօժեայ, զըրան տալին,
Հողերուն տակ պահուած կոյտ կոյտ,
Երբեմն շքնչող կեանքին, անփոյժ
Ուղերու տակ կը կոխկըռտըլն:

Քաշերուն լրայ փորուած գիրեր՝
Քեզ կը խօսին անոնց կեանքն.
Անճի՛գ խօսքեր, չունին ոխ, բէն,
Խորնի՛կ կուտան տիւ եւ գիշեր:

Նըստած, ցըրուած, ա՛ս դին, ա՛ն դին,
Պատին հիւսուած, կամ ոտքիդ տակ,
Բողոք կուտան երեսդ շիտակ,
Ա՛յդ քարերը, որ կը մաշին:

Յուրտ, տօժ, անձրեւ, ձիւն օրէ օր
Կ'աւրին գիրը այդ քարերուն.
Մարդու ձեռքն ալ, ո՛հ, չէ՛ հեռուն.
Զմնար, գիր, քար, կ'երթան բոլոր:

Սեղմ, սըրտոյ ըոց՝ դիտեցի միշտ՝
Ա՛յդ քարերուն մաշումն արագ:
Յի՛, յարգեցէ՛ք. մ'ըլլա՞ վայրագ.
Մի՛. — Աճիւններ կ'զգան լո՛ւռ լիշտ:

Պ.

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

«Հակառակ յուստես հոսանքներու ահաւոր աշխրհութեան՝ կա-
«թողին կառչած կ'մնանք այս աշխարհի կեանքին, այն չօչափելի
«կեանքին որ սիրոյ եւ սքանչացման արժանի միակ կեանքն է մեզ
«համար. եւ ո՛րչափ աւելի սիրենք դայն՝ այնչափ աւելի կ'ողբանք
«անոր կարճատեւութեան եւ անխուսափելի վախճանին վրայ. Բա-
«նաստեղծ, գիտակցան, իմաստասէր, վիպագիր, վաճառական կամ
«ժողովուրդի առաջնորդ, ամէնքն ալ սրտի միեւնոյն սեղմումով
«կ'զիտեն անհետանալու անհրաժեշտութիւնը»

Այս տողերով է որ ժան Ֆինօ՝ իր «Փիլիսոփայութիւն երկա-
րակեցութեան» անուն գիրքին մէջ կ'բացատրէ մարդկութեան հո-
ղեկան եւ դադանածածուկ զգացումներու վիճակը՝ հանդէպ մահ-
ուան ոչ՝ անկարելիք՝ կ'աւառնի մեր զգացումներուն, մեր
արամութիւններուն, մեր դառնութիւններուն, եւ մեր յոյսերուն
վերեւ. Բաւ ժան Ֆինօ՛ր՝ մահը չարունակութիւնն է կեանքին եւ
մեր մարմինը հողին տակ, գերեզմանին մէջ, կ'չարունակէ ապրիլ

ևւ վարել զոյութիւն մը այլապէս կենսալից, այլապէս ուշադրաւ ինչո՞ւ ուրեմն այնքան սարսափելի մահէն՝ երբ անիկա պարզ եղաւ փոխութիւն մըն է, ո՛չ իսկ քայքայու՞մ մը, այլ մահաւանդ անհու- նապէս բազմադատկում մը մեր խորհող ու գործող «Ես»ին։ Մահ ուան երկիւղը՝ ուրեմն՝ ուամիկ եւ անոմաւոմ նախապաշարում մըն է որուն համար պէտք էր աժօթ զգայինք։ . . .

Սակայն ուամիկը մահուան վրայ այս փիլիսոփայական բմբռնու- մը չունենալով՝ ամէն անգամ որ դիտութիւնը ընդնշմարել կուտայ կեանքը երկարելու եւ մահուան սահմանները եւ մղելու կարեւ- լութիւնը, իսկոյն կ'կարծէ եւ մինչեւ իսկ կ'հաւատայ թէ կեան- քը մշտաւեւ ընկելու, անմահ մնալու գաղտնիքը գտնուած է։

Ապահովապէս եւ մեծագոյն իրաւամբ նոյնը պիտի պատահի նա եւ՝ վերջերս Պ. Քիւլիաքօի դիտութեանց Ակադէմիային մատուցած մէկ ծանուցադրին առթիւ ուր՝ ի մէջ այլոց՝ ըսուած է։

«Անցեալ Օգոստ 3/16ին, Լախնակասն փորձէ մը յետոյ, կարող եղայ կենդանացնել քոֆասսպիւ մեռած երեք ամսու մանուկի մը սիրտը։

«Մանկան ՄԵՌՆԵԼԷՆ ՔՍԱՆ ԺԱՄ ԵՏԲԸ՝ սիրտը հանելով աշ- խատանոց տարի առանց մասնաւոր զգուշութեան եւ Լօքի հնարած տաք ու թթուածինով յազեցած հեղուկէն՝ ներարկեցի անոր մէջ, այսպէս արհեստական չրջաբերութեան մը ենթարկելով զայն։ Եր- կար առեն սիրտը անշարժ մնաց, միայն քսան վայրկեան ետքը հա- մաչափ տկար կծկմունքներ նշմարուեցան նախ հիւսկէններուն եւ ապա աջ փորոքին մէջ։ ամենէն վերջը ամբողջ սիրտը սկսաւ կա- նոնաւոր կերպով բաբախել մէկ ժամու չափ։

«Աւելի յետոյ այս մեկնոյն փորձերը կրկնելով ուրիշ մարդկա- յին սիրտերու վրայ՝ շատ անգամ յաջողեցայ բարախիւններ առաջ բերել հիւսկէններուն եւ բլթակներուն մէջ՝ ՄԱՀՈՒԱՆԷ ԵՐԵՍՈՒՆ ԺԱՄ ՅԵՆՈՅ, հակառակ սրտին մէջ գոյացած մեծաքանակ թանձ- րացած արիւնին . . . »

Բոլորովին աւելորդ է պնդել իսկապէս դիտական այս փորձե- րուն կարեւորութեան վրայ որոնք բնականաբար սա հարցումները կ'արթնցնեն մեր մարքին մէջ. կարելի՞ է Լօքի հեղուկին միջոցաւ վերստին ապրեցնել քսան կամ երեսուն ժամէ ի վեր մեռած մար- դու մը սիրտը. դարձեալ՝ կարելի՞ է մեկնոյն հեղուկով կենդա- նացնել թոքատապէ կամ ժանտաւանդէ մեռած մարդու մը ան- շարժ, անշունչ եւ գիականացած սիրտը եւ այսպէս յարութեան հը- բաչքը գործել։

Պատասխանելու համար այս հարցումներուն՝ կարելոր է ամէն բանէ առաջ ճշգրէ նոյն փորձերուն ծագումը եւ անոնց յարաբե- րութիւնը նախապէս կատարուած ծանօթ փորձերու հետ։

Յայտնի է որ պաղարին կենդանիներուն, օրինակի համար՝ գորաին կամ կրիային սիրտը մարմինն մէջէն հանուէն յետոյ կը շարունակէ զարնել, այսինքն ապրել քանի մը ժամէն մինչեւ քանի մը օր՝ բարեխառնութեան, խոնաւութեան, միջավայրին եւ այլ պարզամիտ եւ համեմատ, մինչդեռ առքարին կենդանիներու սիր- տը՝ մարմինն անջատուելուն պէս կ'զաղրի զարնելէ. սակայն այս տեսակ անջատուած սիրտ մը կարելի է կենդանացնել անուցիչ խո- ղովակներուն մէջ՝ ներարկելով շնչերակային արիւնի հոսանք մը, կամ պարզապէս թթուածինով յազեցած աղի լուծոյթ՝ այս կերպով Լօք անկլիաքի բնախօսը յաջողած է տասներկու ժամու չափ զար-

նել տալ ճազարի մը անշատուած սիրտը:

Ինչպէս կ'երևի, Լօքի եւ Քիւլիաքօի փորձերը սերտ կապակցութիւն ունին իրարու հետ, անոնց միջեւ եղած տարբերութիւնը սա է որ Լօք իր փորձերը կ'կատարէր ողջ անասուններէ հանուած եւ գրեթէ գեռ կենդանի սիրտերու վրայ մինչդեռ Քիւլիաքօի փորձերը կատարուած են աւելի կամ նուազ ժամանակէ ի վեր մեռած կամ զարնելէ դադրած սիրտերու վրայ եւ ցոյց տուած թէ ճազարին եւ թռչուններուն մէջ կարելի է սրտի բարախիւններ եւսեան բերել՝ կենդանիին մեռնելէն երեք, չորս եւ նոյն իսկ հինգ օր յետոյ:

Կ'մնար զիսնալ թէ ինքնաբերաբար կամ թոյներու ու հոտերու միջոցաւ մեռած անասուններուն սիրտը կարելի էր կենդանացնել Լօքի հեղուկին ներարկումով: Այս մասին Քիւլիաքօ նոր փորձեր կատարելով՝ յաջողեցաւ կենդանութիւն տալ երկու, երեք եւ մինչեւ իսկ չորս օրու ան մեռած կենդանիներու սրտին որ երկար ժամեր չարուհակած է զարնել: Այս միեւնոյն փորձերը ցոյց տուին թէ կարելի էր մարմնէն հանուած մաղկային սիրտը կենդանացնել մեռնելէն քսան կամ երեսուն ժամ յետոյ:

Լօքի եւ Քիւլիաքօի փորձերէն առաջ 1890 ին Լէմպէրլի Բրիւս ուսուցիչը շնչահեղձութեամբ, թունամոլութեամբ կամ ելկքտրականութեամբ շուներ սպաննելով՝ անոնց մահէն բաւական ժամանակ յետոյ կուրծքներին կ'ըմար եւ աջ ձեռքով անոնց սիրտը բռնելով՝ բնական բարախութեան հոսանքով ճնշումներու կ'ենթարկէր զայն, եւ այս կերպով բարախիւններ յառաջ կ'բերէր անոր վրայ, շատ անգամ մեռնելէն մէկ ժամ յետոյ: 1900 ին Բրիւս կախուած մարդու մը վրայ կատարելով իր փորձը՝ յաջողեցաւ մահուանէն բաւական ժամանակ յետոյ կծկումներ գոյացնել սրտին վրայ, առանց սակայն վերակենդանութիւն տալու մարդուն:

Այս առէն փորձերը կ'հաստատեն թէ ուղղակի մարմնումով (massage) կամ ճնշումով եւ Լօքի հեղուկին ներարկումով կարելի է սրտի բարախութեան հոսանքը բերել, մեռած անասունները կենդանացնել եւ ժամանակ մը ողջ պահել զանոնք: Տեսնենք հիմա թէ բժշկութիւնը ի՞նչ օգուտ կրնայ քաղել այս եղելութիւնէն՝ մարդկային օրտաբանութեան տեսակէտով:

Վերջերս քանի մը վիրաբոյժներ, ինչպէս Պ. Թիւֆիէ, Միշօ, Կալէ, Մորլէս, կիրարկեցին ուղղակի մարմնումի մեթոտը՝ քրորֆորմով յանկարծամահ եղած մարդոց սրտին վրայ, բայց անյաջող ելան: Միայն Դանիւայի վիրաբոյժ մը յաջողեցաւ կենդանացնել բարախելէ դուրսած սիրտը եւ 11 ժամու չափ ապրեցնել ենթական: Ահա ապէլ թէ ինչպէս կ'պատմէ Պ. Թիւֆիէ իր կատարած գործողութիւնը մարդու մը վրայ որ վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուելէն հինգ օր յետոյ յանկարծ մեռած էր:

«Մահուանէն երկու ժամիկեան յետոյ հիւանդին քոյն էի մարմինը արդէն թուլցած էր, բիրտըր տարածուն, շնչառութիւնը եւ բաղկերակը դադարած: Այս տեսակ պարապայի մը գործածելի բոլոր դարմանական միջոցները սպառելէ յետոյ՝ ձեռքեղի կուրծքը եւ ձեռքս մէջը մղելով բռնեցի սիրտը եւ սկսաւ ճնշել: Ի սկզբան սիրտը անկանոն ծածանումներ ունեցաւ, յետոյ աղատօրէն կծկեցաւ, բաղկերակը զարնել սկսաւ, հիւանդը երկար շնչառութեան հետ կատարեց, աչքերը բացաւ եւ գլուխը դարձուց նուազումէ մը սիւնի մօտ: Այն ատեն բարձիկով մը վերքը գոցեցինք եւ հի-

ւանգը իր անկողինը տարինք, քանի մը լայն եւ խորունկ շնչառութենէ յետոյ բազկերակը տկարացաւ եւ վերջապէս դադարեցաւ: Վերստին համաչափ կծկումներ հաղորդեցինք սրտին եւ քանի մը վայրկեանի չափ արիւնը վերսկսաւ իր շրջանը եւ հոսակ ուրեմն դադարեցաւ, հակառակ մեր բոլոր ջանքերուն:»

Այս ամենէն միթէ բնական չէ հեռեւեցնել թէ այսուհետեւ ժամատակնդի, թոքատապի, կեղծմաշկի եւ կամ ուրիշ ակտերու թու նաւորումէն անգործութեան մատնուած սիրտը վերակենդանացնելու համար՝ բաւական պիտի ըլլայ կանչել վերաբոյժ մը որ Լօքի հեղուկով լուայ սիրտը եւ իր թոյնէն մաքրէ դայն: Կամ, երակատապի պարագային՝ երբ հիւանդ կրակին թանձրացած արիւնը սրտին մէջ թափելով դոյց թոքային շնչերակը եւ թոյլ չտայ որ աջ սրտի արիւնը թոքերուն մէջ մտնէ, բաւական պիտի ըլլայ բանալ կուրծքը, ճեղքել սիրտը եւ թանձրացած արիւնը քաշել հանելէն վերջ՝ նորէն կարելի զայն եւ Լօքի հեղուկին ներարկումով դործողութիւնը լմնցնել — եւ այս ամէնը քանի մը վայրկեանի գործ վերաբոյժի մը համար որ դիտէ իր տասը մատները դործածել: . . . Բայց հարկ չկայ երկարել այս երեւակայական օրինակներու շարքը, եւ հանգարտեցնելու համար հասարակութեան խանդավառութիւնը՝ լսո՛ւ է յիշել Հօրասի խօսքը. Nil admirari !:

Ո՛րչափ ալ որ առարկելի ըլլան ֆիւլիաքօի փորձերուն գործնական կիրարկումները, անուրանալի է թէ անոնք դիտական մեծ կաբեւորութիւն ունին եւ խուզարկութեանց նոր գաշա մը կ'բանան:

Dr. R. Romme

ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Այլ եւս չեմ յիշեր Ֆրանսական ո՛ր թերթին մէջ անցեալները կը կարգայի թէ դիտաւորութիւն կայ լրագրութեան դպրոց մը հիմնելու Բարիդի մէջ:

Մարքոնի գիւտէն ետքը — դոր ես խնծի չեմ կրնար բացատրել հակառակ երբեմն ամենէն անոտայ աշակերտը եղած ըլլալուս: . . . Իգնատիոս Մուրատեանին, — այս շուրը բոլորովին կ'ապշեցնէ զիս եւ որքան որ գլուխս իր տեղը գտնուելուն բնաւ կասկած չունիմ — դեռ երէկ մաղերս կտրել տուի — դարձեալ հաւատալս չի գար եւ չեմ կրնար հասկնալ թէ ի՞նչպէս կարելի է դպրոց մը հիմնել լրագրութեան:

Որոշապէս գիտեմ թէ դպրոցներ կան բժշկութեան, վաճառականութեան, ճարտարագործութեան, իրաւաբանութեան, գեղարուեստից եւ ուրիշ տեսակ անտակ գիտութիւններու, պիտեմ նաեւ թէ քսակահասներու յատուկ համալսարան մը կայ ի Լօնտոն եւ Սիկիլիոյ մէջ բարձրագոյն վարժարան մը: . . . յետադարձութեան

Երբէք չպիտի դարմանամ նաեւ եթէ օրին մէկը գասընթացքներ հաստատուին ի պէտս: . . . վաչառուներու եւ բացուի կաճառ մը ուր ուսուցանեն խղճամիտ թաղական ըլլալու արհեստը:

Այս ամէնը գրութիւն ունեցող եւ կամ իրականալի բաներ են որ ո՛ր եւ է տարակոյսի տեղի՝ չեն կրնար տալ:

Բայց ինչ որ լրագրութեան դպրոցի համար է, խնդիրը բոլորովին կը փոխուի եւ ամենէն բարեմիտը միամիտներուն չի կրնար

ընդունիլ թէ մարդս լրագրող կրնայ ըլլալ ինչպէս կրնայ ըլլալ փաստաբան, ատամնաբոյժ, թագական, ատաղձագործ, վաճառական եւ կամ աւաղակ:

Մարդս լրագրող չի կրնար ըլլալ, այլ լրագրող կը ծնի:

Լրագրութիւնը ուսմունք մը չէ այլ ունակութիւն մը զոր Աստուած իր անհուն բարութեամբը նախ ի վնաս մեղի կուտայ, մեղի՝ լրագրողներուս եւ ապա՝ ի վնաս լրագիր կարգացողներուն:

Նախահմուտութիւնը՝ մարտիր, կարծիք եւ մտացեալ սողուններու համակրելի միաբանութիւնը սակզած օրը միաքը դրաւ ըստեղծել նաեւ լրագրողները:

Փա՛ռք իրեն:

Հետեւաբար մենք դպրոց չենք կրնար ունենալ, մեր դասագիրքը կեանքն է, մեր վարժարանները՝ դէպքերը, մեր շարագրութեան տեսարակները՝ լրագիրները եւ մեր քննիչները՝ ամեն անհոգ որ առտուն կանուխ կ'արթնան . . . Արտաչէս Յարութիւնեանին պէտ խմբադրական մը, քրօնիկ մը, թատերական compte-rendu մը, թղթակցութիւն մը եւ մինչեւ իսկ ներքին լուր մը խմբագրելը ամեն մահկանացուն չէ տրուած եւ այս ամենը կարենալ ընելու համար — գէթ Համբարձում Ալաճաճեանի չափ — մարդս երակնելուն մէջ քիչ մը . . . մեկն ունենալու է:

Լրագրող մը ամեն բանէ առաջ չարքաշութեան հակամէտ ֆիզիքական մը ունենալու է եւ յետոյ լուսանին սրակնութիւնը, Ողիւնէսի նորին միաքը, շունին հոտառութիւնը, եւ Բենեկորի յարատեւութեան ոգին:

Իբրո՛ւ է թէ շատ խելքի պէտք չիկայ խաղերաճի ըլլալու համար, սեռակ մը ընդունակութիւն բաւական է՝ զոր սակայն աշխատութեամբ չէ որ ձեռք կ'անցուի, ատիկա վերէն տրուած բան մըն է, Աստուածային մեծ պարգեւ մը զոր ես, օրինակի համար, շատ սիրով պիտի փոխէի Ռուսէլի երկաթուղիներու պարզեւնելու ամենէն պղտիկին հետ:

Մարդս լրագրող կը ծնի ինչպէս ուրիշներ բանաստեղծ, երաժիշտ, կոյր, ոճրագործ եւ կամ հիւճախաաւոր կը ծնին:

Բայց անգամ մը որ ատանկ ծնանք, ալ գերին կ'ըլլանք թաց մեղանին, այժմէութեան, փորձին, թարմ տպագրութեան եւ մանաւանդ գրաչարներուն:

Այս արուեստը սակայն բոլորովին զուրկ չէ իր հաճելի կողմերը ունենալէ:

Գիշերը մոմիկ լոյսին տակ, կընտախ ժամերով կը գրես, կ'աւրես, կ'աւելցնես, կը սրբադրես, կը հաւնիս, 'գոհ չես ըլլար, նորէն կը կարդաս, կը պատուես, դարձեալ կ'սկսիս, քունդ կուգայ, կը յոգնիս, սեկառէժ մը կը փաթթես, անգամ մըն ալ կը կտրդաս, զորձդ լուսադոյն կը թուի աչքիդ այս անգամ, — Աս ալ կը քշուի, կ'ըսես միտքովդ, — կը դոցես աչքերդ, կ'ստորագրես յղուածդ եւ կը նետուիս անկողնիդ մէջ:

Շատ քիչ կը մտածես գրածիդ վրայ եւ առտուն կը վաղես տըպարան: Գրաչարին կը յանձնես ձեռագիրդ եւ այն պատուէրը կուտաս անոր ինչ որ գործադուծ մայր մը երբէք չի մոռնար տալու իր փեսին հարսնիքին գիշերը:

— Զգուշութեամբ հէ՛, կ'ըտես գրաչարիդ, հոգ չէ թէ երկրորդ օրը փորձին մէջ կը տեսնես թէ բոլոր Գ երգ Գ եղեր են եւ մեծագոյն մասը Ղ երուգ՝ Զ:

Բայց *mise en page* ին հաճոյքը կայ անդին, թայ թուղթին, մատուցներդ սկսեցնող մեղանին հաճոյքը, որ թեւեր կուտան մեր երազներուն եւ կը ներեն մեզ կարծել թէ մեր տարածած գաղափարները, արդասաւոր հունաի մը պէս, պիտի սերմանուին միւրքերու գաշտին մէջ եւ պիտի բուսնին, պիտի աճին, պիտի ծաղկին:

Լրագրութիւնը տեսակ մը տաժանակիր աշխատութիւն է որմէ չենք դանդաղիր սակայն, մեր ռաքերուն անցուած այդ երկաթեայ ձղակը ծանր չէ թուիր մեզի եւ չենք նմանիր այն ամուսիններուն որոնք օրն ի բուն կը դանդաղեն թէ իրենց կինը սաքերնուն անցուած անուր մըն է, բայց յետոյ հակառակ իրենց դանդաաներուն թեւերնուն մէջ կ'աւնեն կը գրկեն . . . քիչ մը առաջ չի հաւանած անուրին: Լրագրութիւնը մասնաւոր արուեստ մըն է որմէ կրնան դուրի բլլալ ամենէն մեծ գրողէաներն անգամ: Լաւ Ֆրանսերէն գիտցող մը կրնայ Ռասինն ալ թարգմանել, Մոլիէրն ալ, Հիւկօն ալ, բայց այդ միւսեայն անձը երբէք չի կրնար յաւակնիլ թէ Հալասի հեռագիր մը կրնայ թարգմանել եւ կամ խմբագրել ներքին լուր մը ու պարզապէս պատմուած է կառքի արկած մը, կատրած կոյի մը շահատակութիւնները եւ կամ գինետան մէջ կատարուած ռճարգործութիւն մը: Ըշմարիտ լրագրողը յամենայն դէպս պատասաւ մըրք մը ունենալու է, վայրկեանապէս գտակու կարողութիւն մը, ամենէն խոչօք լուրը չորս տողի մէջ ամփոփելու վարպետութիւնը եւ *au déshol* գրելու գիւրտութիւն մը ամէն բանի վրայ աահաարակ: Լրագրող մը այն տաւն կատարեալ է երբ վարպետ որսորդի մը պէս լուրը թւած տակնը կը գտնէ եւ ասոր համար է թերեւս որ *canard* անուան տուած են տեսակ մը լուրերու:

Եւ այս ամեն բնածին ձիւրքերը, մենք լրագրողներս, մեր խանձարուրին մէջ կը գտնենք մեր ծնած օրը: Մարդիկ այս յատկութիւնները չեն կրնար տալ մեզի եւ ասոր համար էր քիչ մը առաջ ըսի թէ լրագրութեան դպրոց մը հիմնելու գաղափարը պարզապէս *utopie* մըն է: Ինչպէս տեսաք երկնից ընտրեալ զաւակներն ենք մենք, գարմանալի էակներ որ շարունակ ուրիշներուն գործերովը կ'ըրաղինք բայց երբէք մերիններով: Քարնէկին կը քննադատենք երբ ասա փարս չունինք գրպանին Պիղմարքին չենք հաւնիր մինչդեռ քաղաքականութեան վրայ այնքան դաղափար ունինք որքան ձիւղեալները . . . մեր *pas de quatre* ին վրայ եւ ասոնց պէս անհեթեթութիւններ զորս երկու տողով մէջանց կը հանենք եւ շատ անգամ մարտեցնել կուտանք ժողովրդեան որ ընդհանրապէս որքան քիչ հասկնայ եւ կամ ըմբոշանէ գրածներդ այնքան լաւ կը մարտէ գանոնք:

Այս է ահա լրագրողին վիճակը, մինակ Բագդը բարեկամ չէ իրեն, քանի որ այս կոյր գեցուհին աւելի կը սիրէ անոնք որ կը քընանան քան անոնք որ կը գրեն: Արուեստի տեսակէտով անչուշա մենք հայ լրագրողներս չաւ եւ չաւ վար ենք մեր Եւրոպացի պաշտօնակիցներէն եւ չաւ ծաղրելի պիտի բլլար բաղդատութիւն մը ընել, որովհետեւ մեր եւ անոնց մէջ այն տարբերութիւնը կայ ինչ որ կայ Մօրկանի մը եւ Պէդէսթէնի սարաֆէ մը միջեւ:

Անոնց մէջ լրագրութիւնը *mène à tout*, à la condition d'en sortir, մեր մէջ լրագրութիւնը *mène à tout à la condition de ne pas y entrer*, հակառակ գեղելու չի դար, որովհետեւ օրինակները բաղմաթիւ են եւ միայն Քէչեան մը բաւական չէ իմ կարծիքս ջրելու համար: Քէչեան կանոնին բացառութիւնն է անոր համար

որ մեր յարգելի եւ պատուական պաշտօնակիցը թէ լրագրող եւ թէ պետարիա ծնած ըլլալու առաւելութիւնը ունի մեր ամենուս վրայ: Հակառակ մեր եւ Եւրոպացի զրոյներու մէջ գտնուած ահազին տարբերութեան, ես պատճառներ ունիմ պնդելու թէ հայ լրագրողը շատ աւելի խելացի, շատ աւելի հնարամիտ է քան ուրիշները: Շատ խմբագիրներ տեսած եւ ճանչցած եմ որ վերամարդկային խնամուածիւն մը ունեցած են իրենց թերթը հրապարակ հանելու համար: Մասնաւորապէս մէկը կը ճանչնամ ես որ իր լրագիրը հիմնած օրը Ֆրէշ փեց զրուշ ունէր զրպանին մէջ, ուրիշ մը խմբագրապետի տիպոսը տուած է իրեն, մինչդեռ ինքը զրաշարներուն առաստալները սրբազնելու տեղ, զրաշարները կը սրբազնէին իր ձեռագիրները: Անգին ուրիշ մը մէկ փացա տատերով չորս երես թերթ հանած է՝ անհաւատալի ճիգերով: Հաշուի մէջ չեմ դնէր ռիզնա մը թուղթի ակը քաշող լրագրողները եւ ամեն անոնք որ զրիք մինակ մէկ ծայրով, առանց ծծուն թուղթի, առանց բառարանի մը, առանց լամբայի, առանց զրասեղանի ճամբայ ելած են եւ յարաուեւած են տարիներով: Ասանկ *leur de force* մը բնելու կարողութիւնը չեմ կարծեր որ ամեն ազգի խմբագիրներուն ալ հաւասարապէս տուած ըլլայ: Աստուած: Հնարամտութիւն, չարքաշութիւն, անպարարութիւն եւ ասոնց պէս փափուկ յատկութիւններ մեր բաժինը եղած են միայն:

Ես ալ իմ կարգիս խմբագիր եղած եմ ատեն մը եւ մօտէն գիտեմ թէ ինչ բաներու կարող ենք մենք՝ լրագրողներս: Ի մէջ այլոց — յայտնի չեղա՞ւ որ՝ ես ալ խմբագիր եղած եմ, աւա՛ղ, — իմէջ այլոց պղտիկ պատմութիւն մը ձեզի որուն վաւերականութեան վրայ չեմ ներեր որ կասկածիք:

Մանրանկար տպարան մը առջիւս դրուած էր թերթս հրատարակելու համար: Ա՛խ, ինչեր քաշած եմ, ի՛նչեր:

Երևակայեցէք որ ամբողջ տպարանին մէջ 17 հատ միայն Փգիրէն կար: Գրաշարապետս կէս ժամը անգամ մը՝ *իփալ պիքսի*, կը պոսար ներսէն, յօդուածիս առաջի սողերը շարելէն ետքը: Հարկ կ'ըլլար որ յօդուածս ձեռքէն տանէի եւ փոխէի այն ամեն բառերը որոնք ի մը ունէին իրենց մէջ: Այդ ի՞նչ կեանքէս տալը տարի պակսեցուցած է, կ'երգնում ձեզի:

Անգամ մը չեմ յիշեր ինչ առթիւ Ափրիկէի վրայ երկաթի յօդուած մը գրած էի որու մէջ բնականաբար ի գիրը կար *en vous en voilà*: Գիշերուբնէ գրաշարին կը յանձնեմ պատուիրելով որ առաւել կանուխէն սկսի շարել, կէս օրին թերթը հասցնելու համար: Տասնութիւն մօտ խմբագրատուն կուգամ եւ կը տեսնեմ որ երկու գրաշարներս ձեռքերնին ետինին կապած գտանը առջիւ վեր վար կը պարտկին:

Ի՛նչ շուտ լմնցուցեր են կըսեմ մտային, եւ ներս մտնելով՝

— Փորձելը բերէք նայիմ կըսեմ, խօսքս զրաշարապետին ուղղելով:

— Ի՛նչ փորձ, մէջ մը շարեցիր Տեյի, չի հարցնե՞ս:

— Էյ, ինչո՞ւ չի շարեցիք, տղաք:

— Յօդուածիդ մէջ 150 հատ ի՞նչ կայ, պապայիս տունէ՞ն պիտի բերէի:

Ձեռքս ձակտիս կը դարնեմ եւ կզգամ թէ ամբողջ յանցանքը իմս է:

Պատրաստ ուրիշ ձեռագիր չկար եւ թերթը կէսօրին պէտք էր հանել: Փաղափար մը կը ծնի գլխուս մէջ եւ յօդուածս ձեռքերնին

տալով նորէն՝

— Բոլոր քի երբ ք բրէք կը հրամայեմ: Եւ թերթը ժամանակին կը հրատարակուի:

Օրն ի բուն դէմս ելլողները՝

— Երբունէ՞ ի վեր է որ Ափրիկէն ք ով կը գրեն կոր կը հարցնէին, վրաս խնդալու ձեռով մը:

Իրաւունքնին էր: Իրիկունը քլիւպին մէջ քսան հողի գլխուս կը ժողվուին եւ բացատրութիւններ կը պահանջեն այդ տառաւիտալին վրայ:

— Տառախալ մի՞, allons done! ճիշտը ք ով գրեն է, ես ասիկայ Բրոֆէսոր Բէյլէրի մէկ աշխատութեան մէջ տեսայ եւ համոզուած եմ որ ճիշտը ասանկ է, քանի որ Բէյլէր մէզմէ աղէկ գիտէ հայերէնը:

Ամենքը ասի ի բերան մնացին եւ բոլորովին համոզուեցան ըսածիս: Ապունչնէ՛րը, ի՞նչէն գիտնային թէ փխր պիտի չի:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Ո Ր Դ Ե Ս Պ Ա Ն

(Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ Ի Ս Ն Ա Մ Ա Կ Է Ն)

Միգի մնալի բազարէն առջի օր բարեկամ մը ինծի սա նամակը ուղղած էր, որուն ազնիւարշ պարունակութիւնը թող ներուի ինձ հրատարակութեան տալ:

* * *

Մեր մօտ գեղերէն մէկուն մէջ յամանակէ մը իվեր սատանան որով էր ցանած: Առաջ խաղաղիկ գիւղակ մըն էր, բայց անդամ մը որ իր արտօրայքը՝ թրջող մեծ կաւառին ջրին բաշխումին երեսին զրգրուք մը փրթաւ երկու հարստաներու միջև՝ դժառնութիւնը յաւերժական անսիրելութեան մը փոխուեցաւ եւ նորանոր կնճիռներու եւ կռիւներու տեղի տուաւ, այնպէս որ Աստուծոյ շաբաթը չէր անցներ առանց իրարանցումի մը, ծեծկուտրի մը կամ իրարու սեփականութեանց փնտռող արշաւուքի մը լարը բերելու: Օր մը մէկը հակառակ կողմին ծառատանին մարձերը ճղակատար կը թրտուէր, ուրիշ օր մի ան իր կտրղին միւսին այգին սահմանաշատ փշոր մը կը բախէր կը բարակաւէր. երբ սա թշնամիին ածունելութուն անկը արմատաբանց կը խլէր՝ միւսն ալ ի փոխարէն անոր արանքուն գիտադողմ ցանըր դիշերանց արջաններու նախիրի մը կոխկոտորէին տակ կը սփռեցներ կը գոռացներ: Մէկուն անատունը իրիկունը ոտքը հաշմած տուն կուգար, յաջորդ օրն ալ միւսին անտարդաբնակ ձորին մէծ շինուած ջրաղացը հոյ ճարակ կըլլար: Ատելութիւնը հետզհետէ բանկաջ երկուստեք ընտանիքի միւս չէղօք անդամներն ալ վարակած էր, այնպէս որ ասոր հարը ձեռքը ստիար անդրիւրին գլուխը ջուր լեցուցած ատեն միւսին աղջիկներուն կողմէ ծեծի մը կ'ենթարկուէր եւ ծամերէն հէտը մը վրայ տալով հազիւ կը ճողոպրէր:

Թէ՛ որքան զերար հալածեցին, մարմնական կոշկոճանքներէն զատ՝ ի՞նչչափ նիւթական մեծ վնասներ տուին իրարու, լաւ մը չեմ գիտեր, և արդէն երկար պիտի ըլլար թուել մէկիկ մէկիկ, միայն թէ՛ սխերմութիւնը այնքան մոլեղին և յարածուն թափով յառաջ մղուած էր որ երկուտեք յոգնած ողբասլառ եղած էին. ամէն մարդ կ'ըզար թէ՛ տեղի ծանրագոյն արկած մը և կամ՝ հաշտութիւն մը միայն կարող էր թուար զինք այս փոփրած կրքերուն, բայց սրով հեռի իրար ատեցողութիւնը այն զերազրգիւտ տառիճանին հասած և զտախթափի մը վրայ մղած էր զիրենք՝ ուր կանգ առնել կամ ուրիշ ետ ընկրկել անհնարին էր, ուստի և ո՛չ որ կը մտածէր հաշտութեան մը վրայ, այլ ամէն սք տեսակ մը չարագոյժ նախազգացումով կը վախնար թէ՛ ազէտալի սնիր մը պիտի դարձըալի կերպով փակել այս իրարհարաւածումի տերունակ շարքերը։ Արարեւ չի գերեցաւ և նոյնիսկ շատ չի սուշացաւ հաս սրակութեան սոյն ցաւաշար կ'անխալուէ ակութիւնը։

Ողբալի գէպը մը հոսի ուրեմ վերջ տուաւ այս առողիալի և անվերջ գէպերուն. սպանութիւն մը գործուած էր, որուն բոլոր որքան ալ մորմոքեցուցիչ՝ այլ սակայն երկար առնէ ի վեր նսխազգացուած, սպասուած ըլլալուն համար կեղծ մը հանդուստցում բերաւ ամէն մարդու վրայ, ճիշդ ց սաւառած շարաւալի վերքի մը պատուելուն և թորախը զուր տալուն հանգչեցումին պէս։

Տալօն, հակառակորդներէն մէկը, որ մը իր տանը հինդ տարեկան տղուն հետ արար ոտողած միջոցին թշնամիները, երեք եղբայր, որ զարանակալ են եղեր, կը յարձակին և հրազէնի ու գաշոյնի կրկին հարուածներով կ'սպաննեն անշափահաս տղան հորը աչքին առջև և այս վերջինին ալ տկոյն մէկը կ'տարեկէն զատ բիրի հարուածներու տակ զգալազիրի գետին կը ձգեն, յետոյ արտին մէջ արածող երկու ոչխարները յախշտակելով կը հեռանան. . . .

Սպանին զիսկը քաղաք բերանցաւ սայլի վրայ բարձած, որուն ետէն հէք հայրը ողորմակ լալիններով կը հետեւէր, արինդուա՛յ, մարմինը կառկապոյս բիրի հարուածներէն և կ'տարած տկոյն ափին մէջ. . . իր կողկողակն ողբը բարձր հանդիպներուն մագերես փաշ փաշ կ'ընէր։

Այս դիւղին մարտիկը մեր խանութին պ'սպենական յահախարդները ըլլալով հեռուէն կը շահալըգտէի գէւղին բարձր անցազ սրճերուն, ուստի և հետքըըըութիւնը սննեցայ սպանութեան այլ խնդրին զատախալութեանը բոլոր նխատկուն ներկայ գտնուելու։

Առաջին նիստը զատախարական կազմակերպութեան յատկացուած ձեական բան մըն էր, որ հազիւ հինգ մայրիկան տեսցի։

Բ. նիստին մէջ աւատատանալիքը կ'սրլացուեցաւ, որ թուելով երկու կողմէն զոյաութիւն սննեցող թշնամութիւնը և զիրար վնասելու իրենց անզուսպ ձգտումները, կը պատմէ թէ ինչպէս հայր ու որդի զաշտին մէջ աշխատելու դեպքած տուննին ամբաստանեալները՝ երեք եղբայրը մէկէն՝ զինեալ իրենց զարանէն դուրս ելած և զազանային վարքագիծեամբ յարձակած են, նախ մեծ կըրտայր հրացանի զնդսով զարկած և յետոյ միւս եղբայրները զաշոյնով ու բիրեքով չարաշար սպաննած են Տալօի տղան,

զինքն ալ չարաչար դանակած և երկու ոչխարները յախշտակելով փախած են. ապա կը յիշէ զէպըը նախաքննող տեղեկագիրը, կարդ մը ապացուցող նշաններ, երեք վկաներու հաստատական ու զօրասօր վկայութիւններ և մանաւանդ նոյնիսկ ամբաստանելոց այն խոտառութիւններ թէ վաղեմի թշնամութիւն մը զոյութիւն ունէր իրենց և հակառակուրդին միջև:

Ընթերցումի միջոցին սրցեկորոյ հայրը՝ կոտորած ախտան միշտ ափին մէջ՝ բոլոր բոլոր արցունքներ կը թափէր և իր խեղճուկ խնձաղի հեկեկանքներովը Արդարութեան հանդիսաւոր սրահին մէջ եղողներուն զայրոյթը կը հրաւիրէր անզուժ եղբայրներուն դէմ:

Ընդհ. դատախազը համառօտակի յիշտտակելով ամբաստանագրին վտերական պարտաները ի մասնաւորի ծանրացաւ այն տեսիլն առեւ լութեան վրայ՝ զոր ունէին ամբաստանեալները ամբաստանողին դէմ: Ըսաւ թէ՝ տառապանքները կիրքը մարդկային մայր և ամենէն կոյր կիրքերէն բլլալով կ'սղաննէ մարդու բանականութեան և խղճմանը: ազդակները և կը մզէ մարդ Լակը հակամարդկային բուն տարրերու. և յիշումները աւելի հաստատելու և լուսաբանելու համար պահանջեց որ վկանները և ապացոյցները առեան բերուին:

Թէպէտեւ ամբաստանեալներն ու կարգաւ խօսեցան և բաներ մը բազրացցին, միշտ անշուշտ ուրանալով իրենց վերադրուած յանցանքը և պնդելով իրենց անմեղութեան վրայ, սակայն մեղադրանքներու սովորական ուրացումներուն պէս առանց հակազդող ապացութիւն մը ձգեալու անցան: Եւ նիսաւր փախուցաւ վկաններուն կոշնաղիր զրկելու գաւառաւորական սրտումովը:

Նուազ սրտառուչ և նուազ ազգու շէր նա' Գ. նիսաւր, սրու միջոցին երկու վկաներ երլուրննալէ ետքը պատմեցին ոճրին մանրամասնութիւնը ճշգրտօրէն իրեւ ախանաւս:

Այս անստղիւտ և ախանաւս վկայութիւնները հանդիսականներուն վտանգոտ համալումները բոլորովին ամբաստանեալները, և սրուն դէմ՝ զրեթէ պատահած կարկա Լաճ մնողին ամբաստանեալները. եղբայրներէն մէկը թէ և ինքնապաշտպանութիւն մը փորձեց, սակայն ախանաւս անզօր՝ որ շրթունքները կծու ծիծաղով պրկող հեղեական բարկութիւն մը միայն տատարեց:

Գ. նիսաւր սակայն յարմարին տարբեր հանդիմանքով տակն ու վրա ըրաւ խնդիրը և սկիզբն վրայէն վերցոյց արիւն ալի վարդաշորը, սրուն տակէն աւանդն անսրբոյժ ու միանշաւայն պղծալի տեսարանը պարզուեցաւ . . . :

Երբոր վկան՝ որ հրաւիրագրով չէր եկած և Բ. կոշնաղիր մը միայն պատառնանաճ էր, առեան կանչուեցաւ և հրաւիրուեցաւ որ՝ երկմարտէ ետքը՝ յանուն ճշտութեան խօսի բոլոր գիտցածը այս սպանութեան նկատմամբ. բայց վկան փոխանակ ներկայացուած որբա Լառնին վրայ ձեռք դնելու հո՛ ետ գնաց լաւեղեկեց, կաւկաղեց . . . Եւ բան մը չեմ գիտեր . . . Եւ . . . բանէ տեղեկութիւն չունիմ . . . »

Եւ նուազ ախին սպանագին սաստուկին վրայ զողորջուն ձեռքերը

Ս. Գիրքին վրայ գրաւ. մատները կը զաւարէին՝ որպէս թէ կը քկէ գուն-
տի մը հպած բլլային, և արտասանեց հանդիսաւոր բանաձեւը՝ յանուն
Աստուծոյ ճշմարտութիւնը խոստովանելու համար։ Սակայն նորէն փո-
խանակ խօսելու սկսաւ կմկմալ։

— Դո՛ւն, ըսաւ նախագահը որստաշին, Աստուծոյ Ս. Գիրքը ի ձեռն
և Անոր ահաւոր անունը բերանդ խոստացար որ ճշմարտութիւնը պիտի
ըսես, արդ ինչո՞ւ կը զեպելու, խօսէ՛ համարձակ, բայց առանց սաեւելու,
առանց մէկը զրպարտելու յայտնէ ինչ որ գիտես։

— Էթէնտի՛... Տալօին աղան սպաննիչը կ'ուզէր գիտնալ, բայց ես
երբում ընելէ ետքը չեմ կրնար... սուտ խօսիլ։ Հայրը, Տալօն ինքն էր
որ սպաննեց իր աղան... Աչքերսօս տեսայ... Եւ արիշմարդ չկար հոն...

Խաւ մոնչին մը փրթաւ լսինսրահին մէջ։

Որդեկոր զո հոգը գեփ զեղին կտրած փորձեց նախագահին և վկային
մէջանգը նետուիլ, ո՞վ գիտէ, լսեցնելու համար թերեւ, բայց ըարապան-
ները արդիւնցին ու գուրա տարին զինքը նախադ ոհին հրաւանին վրայ։

— Ըսածդ շատ ծանր բան է, զի ոեւ տուաւ նախադահը, պիտի կր-
նաս հաստատել, կամ թէ ի՞նչպէս և ինչո՞ւ հայր մը զաւակը սպաննէ...

— Զաւակը սպաննեց, որպէսզի իր հակառակորդներէն վրէժը առ-
նէ, անոնք իբրեւ մարդասպան գատապարտել տայ և առանկալ ճգմէ
զանոնք բալրովին... Ահա նշանակման հեղի թէ ինչպէս եղաւ։

Եւ Տալօն մշտն կամ Արտին վարի կտրել կ'աշխատէի, իրենք ալ՝
հայր ու սուրի վերը առնն մաքրելու գրադած էին, բոլոր տափաբակ
դաշտին մէջ մեղնէ գտն մէկը չկար բնաւ, յանկարծ հրացանի մը պալ-
թինէն այն կտրել նայեցայ, Տալօին ձեռքը հրացան մը, քիչ մը անդին
ալ խեղճ տղան աղչած հորը կը նայէր, անմիջապէս քալերնին վազեցի,
բայց ինչնէ տասը հայրը վրայ հասած և ձեռքի գաշնոյով մէկ բանի հոր-
ուածներ տաւած էր, այնպէս որ սգեսպառ դեմքն ինկաւ խեղճ։

«Տալօ՛, խնդեցա՞ր ի՞նչ եղար, քու աղադ սպաննեցիր», ըսի. Տա-
լօն մոլեգնած ձեռքէս բռնեց և ըսաւ ինձի։

— Զես, եթէ ձայն հանիս կամ բան մը փախցնես բերնէդ, բեղ ալ
կ'սպաննեմ։ Զաւակը գիտմամբ սպաննեցի, որ զէնդի հակառակորդնե-
րուս զլսուն այնպիսի փորձանք մը բանում ուրկէ յոյիտեան չկրնան ա-
զատիլ... ամէն մարդ զիրաւ պիտի հաւատայ թէ զաւակը սպաննողը ա-
նոնք են, վկանի ալ կը հարեմ, մէկը գուն ահաւա՛սիկ, եթէ չի խօսիս
այն առն բիզ ալ անոնց հետ կ'ամբողջապէս ու զատկերուել ալ պա-
րուտար իմ ձեռքս է, անօթ ոթեմէն կը մեռնին, զուն գիտան...

Զի կրցայ բան մը խօսիլ։ Ինքը գնաց զաւակին գիտկին բալ ընացած
արիւնէն բիթը, բեղանք, հալուտները մալակիւնեց, ո՛հ... գողտի
սիրտ ունի... յետոյ մամնայն վրայ ալ տեղ տեղ լեզուիկ կտորով մը
շերտեր գծեց, իսկ տկաւան որ մը առաջ արբէն կտորած էր։ Հրացանը
որսի կրկիւզ հրացան մըն էր, որուն ցնդակներէն մէկը գիւտ մէջն է և որ
արհնատ դաշոյնին հետ մէկտեղ այդին հիւզին տակ թալեց։ Գալալ
միւս վկաներուն անոնք բացարձակապէս սուտ կը խօսին, ի փոխարէն

մէյմէկ ոսկիի և մէյմէկ սլխարի, զոր նոյն օրն խօկ մարթնցին:

Նախագահը հարցոյց թէ ինչո՞ւ այս բաները հարցաքննիչ դատաւորին առջև չէ խօսած և հոն բողոքովին աօրբեր վկայած է, որուն պատահանեց թէ իր հայր Տալօնն կախում ունէր, չէր կրնար առբեր խօսիլ, երկրորդ սպաննայած էր թէ եթէ չի խօսէր զինքն ալ պիտի ամբաստանէ անոնց հետ, և մահաւանդ որ հոն սրտվհառն երջում չկար և թէ ինքը կը սարսափի երբումէն . . . :

Դատարանը հարկ տեսաւ հայրը հսկողութեան տակ առնել, գատաժարութիւնը երկարածգիւ և նոր ի նորոյ մահաբանին քննութիւններ կատարել ապ, որոնց արդիւնքը ցատլի կերպով հաստատեցին վերջին վկային յայանութիւնները:

Այդիւն հիւզը խաղարկուած և հոն աղէաշարք ապաքոյցները երեսն հանուած էին, գնտակին մէկը պարպուած երկփող հրազէնը, արիւնոտ դաշոյնը և լիշակի մաշած կոսոր մի, զոր օր մը առաջ զիւղին ներկարարէն առնելը ստուգուած էր, ինչպէս նաեւ վկաներ հաստատեցին Խալապին օր մը առաջ կտարած ըլլալը: Բայ աստի առջի երկու վկաներու մտոյն քննութիւններ կատարուելով հաստատուեցաւ թէ անոնք բանի մը ծամ առաջ ուրիշ զիւղ մը կը գտնուէին ելեր և մէյմէկ սլխար առնեցին, այն սլխարները անշուշտ որ երեսկայական չարագործները որպէս թէ յափշտակած էին:

Բայց ասոնց մէջ ամենէն ծանր և մահաւանդ ամենէն ջախջախիչ յայանութիւնը Տալօնն նշանուած աղջկան յայտարարութիւնը եղաւ:— Դատարանին առջև խոստովանեցաւ թէ ճիշտ շարաթ մը առաջ նմանօրինակ պարագաներու մէջ հայրը ազած էր զինքը սպաննել, բայց ինքը կողմ առաւ չհրազէնին գնտակը վրիպած էր, ու երբ ստեղծումով տուն փախած է հայրը ետէն գալով զինքը շօյած և պատուիրած է որ մէկուն բան մը չըսէ: «Այլիկս, ըսեր է, իմ միտքն թեթի վերը մը միայն տալ էր սրտնրիդ, սրտնդի հակառակարկներուս վրայ ձգեմ և բանտարկիլ տամ: Եւ եթէ անոնցմէ մէկը զօրնիմ, օրէնքին խտտութեանցը դո՛ւ կ'ըլլամ, ուստի կը խորհիմ այս կերպով վնաս մը բերել իրենց»:

Այս և զիս ասոնց նման ոսկիայի ապագոյցներ բաւական եղան գատարանին համազումը գոյացնելու ոճիրին գմխային պարագաներուն վրայ: Վերջին նիստի մը մէջ անպարտ արձակուեցան երեք եղբայրները:

Խօկ որդեկան ճիւղակն խաւաւ և միտ երկու սուտ վկաներուն ինչնական տարի բանտարկութեան նիստի վճռուեցաւ:

* * *

Իմ կողմէ սչենչ կը մնայ տեղցնել այլ ես, եթէ միայն հաւատարմ թէ կը յիշեմ լսած ըլլալ նմանօրինակ գձուձ պատճառներով ուրիշ որդեկանի մըն ալ պատմութիւնը:

Եւ եթէ բարեկամս ինձնէ զգոտատիւնի կ'ստպատէ Պարտաւին հօր և Տալօնն զուր սկիւրին մասին, թող վնասէ ըլլայ թէ իր գմխական հեռօրը կը դերադանցէ իր հակաբնական և վայրագ ոճիրովը: ԳՆԵԼ

Բ Բ Ո Ւ Ն Ի Ւ

ՍԵՐ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԿԵԱՆՔԷՆ

Երկրորդ պարանցիկ երեկոյթը զոր մեզ տուին վարժարաններու Խնամակալուհի Տիկնայք և Աղքատախնամ ընկերութեան անխոնջ անդամուհիները, շատ աւելի փայլուն, շատ աւելի զեղեցիկ եղաւ քան առաջինը:

Կիրակի իրիկուն ժամը 6 Էն մինչև 11 1/2, Հոիփսիմեանցի սրահը ժամադրաւարը եղած էր ամեն անոնց որոնք մեր աշխարհիկ կեանքի կոթախ մէջ անուն մը ունին:

Սրահը իր հանդիսաւոր օրերու արդուդարդովը և կազի կըտուցներու արձակած լոյսովը շողշողուն, ակնախաղ տեսարան մը կ'ընծայէր, այնքան լեցուն էր այն գեղեցիկ կիներով, ժպտուն և թարմ օրիորդներով:

Տիրող *laissez aller*ն, ամենուն անսեթեւեթ խնդը ու ցնծութիւնը, պարերու անխափան ոգեւորութիւնը, նուազախումբին գինովցնող ներդաշնակութիւնը, այս ամենը մէկ առնուած ընծայեցին մեզի եթէ ոչ եղանակիս ամենէն մեծ կամ փայլուն հանդէսը, բայց ապահովաբար ամենէն համովը, ամենէն սիրունը և ամենէն վնասուածը:

Նոյն խի ամենէն դժուարահաճները, անոնք մանաւանդ որ կանխակալ մտածումով մը հաւատք չունէին այս երեկոյթներու շարքին յաջողութեան վրայ, այդ նոյն ժամերու սրտածառած հաճոյքը ըմբոշխնէն ետքը, բաւ մը միայն ունեցան իրենց շրթներուն վրայ, — *Chouette!*

Պզտիկ, առանց աղմուկի սարքուած *soirée* ի մը համար ասկէ աւելին պահանջել պարզապէս անգլթութիւն պէտք ըլլար:

Ահա ձեզի չլացուցիչ *chambree* մը, երկոստասնեակով աղւոր, հմալիչ գէմքերով լեցուն, ամեն կողմ ծաղիկ, ամեն կողմ լոյս, ամեն կողմ ժպիտ, գիրկընդխառն դոյզեր, յափշտակիչ եղանակներ, հիւսրբի սեղաններ, ժպտախառն խօսակցութիւններ, պատերու երկայնքը պտտող կցորդութիւններ և անկիւններու մէջ անմեղորէն ֆլիրտող երիտասարդներ տարբեր սեռէ, բնականաբար:

Օ'հ, այդ *Mir* ներք, պարզունակ, անվնաս այդ խօսացութիւնները որու միջոցին վերջելուհներ կ'ունենան քեզ ընկերացող օրիորդէն հետ, անցեալ հաճոյքներու, միջադէպերու, փոխանակուած բայց ետքէն լքուած սէրերու, վայրկեանական վայելումներու, *Mir* ը այդ *en tête à tête* միջակութիւնը ինչեր ըսել, ինչեր մտածել կուտայ մարդու, յոյս մը, պտըտիկ յոյս մը կը ներշնչես գիմացինիդ, կը խօսիս, կը ժպտիս, անուշ աչքեր կ'ընես, շատ կը խոստանաս, քիչ մը կ'երդնուս, խանդաղատանքով կը սեղմես ձեռքը, երազել կուտաս հէզ աղջկան, և յետոյ — ցտեսութիւն և մի' մոռնար գիտ:

Լուսնալուսն մօտ ամեն բան կը մոռնաս ևս այդ *Mir* ի վայրկեաններն այնքան կ'ըրաղեցնեն միտքդ որքան 1848 թ մեծ հրդեհը:

Յաջորդ հանդէսին նորէն կը վազես, *Mirlag* թ ահագին փափաք մը կայ ներսիդիդ, բազմութեան մէջէն կ'երթաս կը փնտուս ան-

ցեալ անգամուան օրիորդը, որուն թաշկինակդ նետեցիր, կ'առնես անկիւն մը կը տանիս՝ եւ երբ կ'սկսես բերանդ բանալ, ուրախութեամբ կ'զգաս որ առաջին անգամուանդ սեւ մազերով աղջիկ մըն էր, իսկ հիմակուանը խարտեալ մը:

Հոգ չէ սակայն, պարտականութիւն մըն է որ կը կատարես, քանի որ le flirt est de rigueur աշխարհիս լաւագոյն սրահներուն մէջ:

Բաղմաթիւ էին, ինչպէս ըսի, իզական սեռի մեր ներկայացուցիչները, կիներուն կողմը՝ Տիկնայք Գ. Մարկոսեան, Կ. Սէրչօեան, Օ. Շանվէքիլեան, Ս. Կոստանդեան, Ճ. Էլմասեան, Յակոբ Ալփիար, Մ. Աղաբէկեան, Մ. Գօճամանեան, Պ. Տիւլպէր, Ռ. Աղազարեան, Հ. Մամուրեան, Մ. Օհանեան, Ա. Պէրկամալեան, Պ. Շահումեան, Տ. Տօնիկեան, Գ. Խորասանճեան, եւ:

Օրիորդներու կողմը, շատ աւելի բաղմաթիւ են, քառասուն եւ այսչափ. ասոնց մէջ կը նշմարեմ անոնք որ ամենէն չափ աչքի կը դարձնեն, ինչպէս Օրիորդք Էլիզ Սէրչօեան, Լիւսի Տիւլպէր, Թորթիլանէ Շահումեան, Մաթիլա Էլմասեան, Յարթիլանէ Դանիէլեան. Մարի Վարդանեան, Մարի Մաղաղաճեան . . . եւ ինչ հարկ, ամենքն ալ զատ զատ թուել, քանի որ ամենքն ալ աղւոր են, ամենքն սիրուն, ամենքն ալ շիւք:

Պարերը՝ տասը թուով՝ իրարու յաջորդեցին մեծ ողբերգութեամբ մանաւանդ վերջին քաթրիլը դոր իր սովորական յաջողութեամբ վարեց Տիար Ռուբէն Աղազարեան:

Ճոխ պիւֆէ մը հանդիսականներու տրամադրութեան տակ դուռած էր աննշան վճարումով մը:

Եւ այս ամեն դեղեցիկ բաները կը պարտինք անպահովաբար այն ինամակալուհի տիկնանց յանձնախումբին որ իրենց թէ նիւթական եւ թէ բարոյական աջակցութեամբ, այնքան փառաւոր ըրին այս գթութեան հանգէսը:

Քրօնիկագրի դերս անկատար չընելու համար պարտիմ յիշել այդ աղնիւ տիկնանց եւ օրիորդներու անունները, որոնք այնքան ազնուաբար աշխատեցան հանդէսին յաջողութեան: Հետեւաբար շնորհակալութեանց եւ շնորհաւորութեանց արժանի են, Տիկնայք Յ. Գ. Բալազեան, Գ. Մարկոսեան, Օ. Շանվէքիլեան, Մ. Օհանեան, Ա. Արչալեան, Մ. Աղաբէկեան, Մ. Գօճամանեան եւ Օրիորդք Էլիզ Սըլաղլը, Թադուհի Շահում եւ Թադուհի Սարաֆեան:

Օր. Թադուհի Սարաֆեան մասնաւոր յեշատակութեան արժանի է իրաւամբ, քանի որ այս անգամ ինչպէս նաեւ առաջին երեկոյթին, ամենէն չափ յողով եւ ամենէն չափ օգտակար գործողը եւ զած է մարդասիրական այդ ձեռնարկին մէջ:

Վերջացնելէ առաջ, ուրախ եմ կարենալ անդամ մը եւս կրկնելու թէ հանդէսը, դոր փորձեցի նկարագրել, նիւթական տեսակէտով ալ շատ աւելի փայլուն էր, ինչ որ կը թելադրէ ինամակալուհի տիկիններուն, իրենց երեկոյթներու երբորդը տալ բարեկենդանի վերջին չարթուն, Չորեքշաբթի իրիկուն:

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

✱ Քաղ. ժողովը իր վերջին նիստին մէջ կադմած է Աղգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը հետեւեալ ազգայիններէ. Տեաքք Կարապետ Աղլաւորեան, Տոքթ. Տ. Սպարթալի, Յովհ. Գ. Բարազեան, Յակոբ Վարեմէզեան, Յովհ. Գաղտաղեան, Կ'լսենք թէ այս վերջինը չէ ընդունած իր նոր պաշտօնը եւ իր հրաժարագիրը դրկած է ուր որ անկ է — Ջերմապէս շնորհաւորելով Հոգաբարձութեան նորընտիր անդամները իրենց պաշտօնին համար, կ'յուսանք որ անձնուիրաբար պիտի փաբին խկապէս մարդասիրական այս գործին եւ կարելի եղած ջանքը պիտի ընեն Հիւանդանոցի ներքին բարեկարգութիւնը եւ մատակարարութիւնը հասցնելու ախպիսի նախանձելի վիճակի մը որ միշտ անվար տւ վառ պահէ նուիրատու հասարակութեան համարումը եւ տաքսիրտ վերաբերումը դէպի այս գթութեան յարկը

✱ Ուսումն. Խորհրդոյ՝ Աղքատախնամին հետ տուած երեկոյթներէն երկուքը յուսացուած չաջողութեամբ պսակուեցան՝ որքան հանդէսի կազմակերպութեան նոյնքան եւ արդիւնաւորութեան անսակէտով անշուշտ. չենք գիտեր թէ ի՞նչ համեմատութեամբ պիտի բաշխուի սոյն երեկոյթներու հասոյթը Ուսումն. նախնին եւ Աղքատախնամին միջեւ, բայց ինչ որ արեւու պէս յայտնի է՝ սա է թէ առաջին երեկոյթի հասոյթէն 15 ոսկւոյ գումար մը խաղաղիկ կը հանգչի Ուսումն. Խորհրդոյ սնտուկը ուր

ապահովապէս պիտի երթան փակուիլ նաեւ երկրորդ եւ գուցէ երրորդ երեկոյթի հասոյթին վարժարանաց բաժինները, մինչդեռ անգին երկուս վարժարաններու պաշտօնեայք բերանին հովին բացած՝ կ'սպասեն որ Պտ. Ուսումն. Խորհուրդը բարեհաճ յիշել ամիս մը առաջ իր բրած հանդիսաւոր խոստումը՝ երեկոյթներու արդիւնքէն վճարելու համար Գեղ. ի ամաթոշակները եւ երբ այսպէս մէկ կողմէն վարժարանաց ի նպաստ տրուած երեկոյթներու հասոյթը իր նըստաակին գործածելու պարտականութեան մէջ անհասկանալի դանդաղութիւն մը ցոյց կ'տրուի, միւս կողմէն վարժարաններու համար հանդանակութիւն կատարելու որոշումն ալ ջուրը կ'իյնայ՝ եթէ ոչ լողալու՝ ապահովապէս խեղդուելու. համար այն անհամաձայնութեան երեսէն որ կ'տիրէ Ուսումն.ին եւ Քաղ.ին միջեւ՝ հանդանակութեան գործը փոխն ի փոխ իրարու վրայ նետուելով

✱ Ընտրուած է նոյնպէս Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը որու անդամներն են Տեաքք՝ Յովհ. Պալապանեան, Սարգիս զըյըճեան, Թաւոր Մաղաքեան, Ռ. Որբերեան, Յովհ. Հարօնեան. երիտասարդութեան գործունեայ տարրերէ կազմուած այս նոր եկեղեցականութիւնը աւելորդ է ըսել թէ իրեն կէտ նպատակի պիտի ընէ եկեղեցւոյ բարեղարդութիւնը եւ անսասագէտ մատակարարութեամբ անոր հասոյթը աւելցնելու ջանքերուն մէջ չպիտի թեքանայ՝

✱ Ընտրողական ժողովը տեղական 6 երեսփոխանաց ընտրութեան համար պատրաստած է եռանուն ցանկ մը որ տպագրուելէ յետոյ ըստ օրինի պիտի զրկուի ընտրական իրաւունք ունեցող ազգայնոց՝ որպէս զի նոյնին վերայէն նշանակեն իրենց ընտրած 6 երեսփոխաններու անունները:

✱ Սմբատ էֆ. Գալթեան առաջադրած ըլլալով հաւաքել Տաճկահայոց բնակական դործունէութեան վերաբերեալ նիւթեր, դիմած է զանազան ազգայնոց մասնաւոր նամակով, նոյնին կցելով Հարցարան մը (որու օրինակը կ'անանուի թերթիս կողքին վրայ) որուն պարունակած հարցերուն համեմատ պիտի նշանակուին տեղեկատուին կողմէ իրեն ծանօթ դերասանին կամ դերասանուհիին վրայ կենսագրական տեղեկութիւններ, որոնք յետոյ ամփոփուելով պիտի հրատարակուին իբր ատաղձ հայ թատրոնի պատմութեան:

✱ Կիլիկիոյ նորընտիր Կաթողիկոս Ամեն. Տ. Սահակ Ս. Արքեպիսկոպոս Խաղապեան վերջնականապէս որոշել է, կ'ըսուի, Մեծ-Պահլի երկրորդ շաբթուն մեկնիլ Երուսաղէմէն դէպի Ատանա. արդէն Պօլսէն ճամբայ ելած է Պատրիարքարանի աշխարհական պատուիրակ Յարութիւն էֆ. Գարամանեան՝ դէպի Երուսաղէմ, Ն. Սրբազնութիւնը առաջնորդելու իր Ս. Աթոռը, իր հետ ունենալով նաեւ Կայն. Պէրաթը եւ ծանօթ պատուանշանները: Կ'ըսուի թէ Տ. Սահակ Սրբազնական կ'փափաքի եղեր որ Մազկադարդի կրկակին կատարուի Կաթողիկոսական օծումը:

✱ Երուսաղէմի Միաբանական ընդհ. ժողովը քուէից բացարձակ առաւելութեամբ լուսարարական ընտրել է Պաղատի Պատր.

փոխանորդ Տ. Գաբրիէլ Ծ. Վրդ. Անուշեանը, որու պաշտօնին պիտի կոչուի՝ կ'ըսուի՝ Գեր. Տ. Նզնիկ Նպիակոպոս Ապահունի:

✱ Ուսումն. Խորհրդոյ եւ Ազգատնային սարքած երեկոյթներու շարքին երրորդը պիտի տրուի առաջիկայ դէ. օր Փետր. 12ին, երեկոյեան ժամը 7ին Նախորդ երկու երեկոյթներուն հետ զհետեւ գտած ընդունելութիւնը եւ յաջողութիւնը մեծագոյն հաւատարմէն են սոյն երրորդ երեկոյթին ալ նոյնքան եւ թերեւս աւելի արդիւնաւոր ու փայլուն յաջողութեան:

ԹԱՏՐՈՆԻ ԿՅՅՆՈՒՄ

✱ Անցեալ շաբաթ դիշեր տեղի ունեցաւ Աթորթինկ Բիւտի թատրոնին մէջ առաջին ներկայացումը Մասինիի խումբին՝ Ներկայացուած խաղն էր Բուշինիի Պօնեմը որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ ամենէն դժուարահաններու կողմէ անգամ, որ կը խոստովանին թէ երկար ժամանակէ իվեր այսքան լաւ խումբ մը չէ ունեցած Իզմիր: Կարող դերակատարներէ զատ սիրուն երգչուհիներ ալ կան, ինչպէս Տիկնայք Կօփօնի եւ Թօղի որոնք թէ գեղեցիկ ձայն մը ունին եւ թէ աղւոր դէմքեր, առաւելութիւն մը որմէ ոչ ոք կրնայ դանդատիլ, ընդհանառակը Խումբին ամենէն յաջող երգողներն են contraltօն Օր. Կօփօնի, prima donօն Օր. Թօղի, barտօր Պ. Ասիկէթի եւ tenօր Պ. Սթրատա. եւ կարծես այսքանը բաւական է երեկոյթներու յաջողութիւնը երաշխաւորելու համար վերջացող շաբթունան մէջ ունեցանք Պօնեմ, Այսա եւ Քարոկեմ, երեքն ալ Իզմիրցիներէն սիրուած կը տորներ Այս դիշեր Պօնեմ երրորդը:

Հ Ա Ր Յ Ա Ր Ա Ն

Կենսագրութիւն դերասան . . . Ի :

1. Անուն, հայրանուն եւ մականուն — 2. Ո՛ր եւ ե՛րբ ծնած է. — 3. Ո՛ր դպրոցի մէջ ուսնւմ առած է, եւ դպրոցէն վերջ ո՛ր եւ է արհեստի կամ գործի հետեւած է — 4. Ո՛ր քուսկանին եւ ինչպէս սկսած է դերասանութեան, եւ ո՞ր խումբին մէջ: (Այդ արքիւ մասնաւոր պարագաներ եւ մանրադէպեր ունեցած է): — 5. Ո՞ր խաղի մէջ եւ ի՞նչ դերով ընկել էր: — 6. Այնպէս որքան շրջանը ո՛րչափ, քանի՞ տարի տեւած է: — 7. Գերեւոր ո՛ր սեռին համար մասնաւոր հափշտակ եւ ընդունակութիւն ունեցած է. եւ ո՞ր խաղերու մէջ յաջողակ եղած է: 8. Անձնական նշանակալիք. — հասակ, փիզիկական ուրիշ ձիւրքեր, քարոյշական մասնաւոր յօժարութիւններն ու ձգտումները Լուսակարը հանուած է, եւ ո՛ր կարելի է գտնել: — 9. Ի՞նչ քաներու հետք էր: Օտար լեզու գիտէր: — 10. Ո՛ր եւ է արհեստ արդած եւ մշակած էր, իրել պարուստի միջոց — 11. Ո՛ր եւ է երկասիրութիւն կամ քաղցնայնութիւն ունեցած է, (գիրք, քաղցնայն, երգ, պարերգ, եւ այլն) սպասի քե՛ս: — 12. Ո՛ր փառքները պատճառ է, եւ ո՛ր խումբին հետ: — 13. Պարզ դերասան ըլլալէ ետք, վարիչ, քաղցնայն, խաղալիք եւ այլն եղած է, ե՛րբ ո՞ր: — 14. Ասպարեզէն հեռացած է երբեք: քե՛ս միշտ դերասան մնացած է: — 15. Ո՛ր քուսկանին մեղծած է, եւ ի՞նչ հիմնարկութեամբ: — 16. Ո՛ր քաղցնայն է: — 17. Անունը՞ մեղծած է քե՛ս անունացած — 18. Ո՛ր քուսկանին անունացած է, որո՞ւ հետ: Չառակ ունեցած է, քանի՞, որո՞նք են — 19. Ի՛ր դերակատարութեանց մասին քե՛ս քննադատութիւններ, ի՛ր կենսագրութեան մասին հրատարակուած են, ո՛ր եւ էր: — 20. Ի՛ր կենսական մանրադէպեր, քեր ու զիւր կարծիքներ:

Այս հարցումներուն պատասխանը հանեցէ՛ք զկէլ առ

ՍՏԵԱՏ ԴՆԻԹԵՆ

Խորասանեան խան, Յիրէ՛ֆ:

4 90/100

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԳԱՀՏՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ՅԱԶԱՐԳ ԲԻԻԻՆ ՀԱՄԱՐ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Խօսադրութիւն

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Յրան. Գրականութիւն

Խ. ՔԵՆԵՆԵԱՆ

Յարիսեանական Յանկերգը

Լ. ՔԵՆԵՆԵԱՆ

Գրականական (Վերջ)

Մ. ՏԵՐՊԵՐԵԱՆ

Գերեզմանապահ

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Մամուլի բաժանորդագրումիւնք միայն տարեկան են: Կորսուած թերթեր վերստանալ փափաքող բաժանորդը պէտք է որ անոնց գինը վճարեն: Չհրատարակուած յօդուածք ետ չեն վերադարձուիր, եւ առանց բացառութեան միշտ անպատասխանի կ'մնայ այս առթիւ խնդրուած ո եւ է բացատրութիւն: Կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ խիստ չափաւոր գիներով:

Ա. Մամուլ ձեռքէ կ'ծախուի Պոլիս եւ կեդրոնատեղիին է Մեծ ՆՇԱՆ ԼՅԹԱՆԵԱՆ Պոստէ: Գարու ք ՆՅ, կ'գանուի նաեւ ինչպէս Բերալի նոյնպէս եւ բոլոր լրագրագաճառներու եւ ծխագաճառներու խանութները հասար 40 փարաի:

Թուրքիոյ	համար տարեկան	50	դրոշ
Արշասահմանի	»	12	փրակ
Ռումասսանի	»	5	րուպի
ՀԱՏԸ 40 Փարա			

Բաժանորդագրուիլ փափաքողը կրնան դիմել ուղղակի խմբագրութեան եւ կամ Թերթի Գործակալներուն:

Հասցէ՝

م. ماموريان مخدومی — از مير

« آرواين مامول، غزنه سي صاحب امتياز ومدير مسئولی »

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԽՐԱԳԻՐ - ՏԵՐԹԵՆ

« ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ »

Շաբաթամբերի

Իզմիր

M. MAMOURIAM FILS

RÉDACTEUR-PROPRIÉTAIRE

de la Revue Hebdomadaire

« AREVELIAN MANOUL »

Smyrne

« ՄՈՒՐՀԱՆԳԱԿ »

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱՌԱՌՕՏԵԱՆ

Բ. Դրան մեծ պողոտան թիւ 20

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏԵՐ Ե ՏԵՐԹԵՆ

Տ. ՃԻՎԱԿԱԿԵԱՆՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական եւ Ազգային Տեսութիւններ, Լուրեր, Թղթակցութիւններ, Գիտական եւ Արուեստական յօդուածներ, Թերթօն եւն. եւն.:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դաւառներու համար տարեկան	100	դրշ.	վեցամսեայ	50	դրշ.
Պոլսոյ	»	»	35	»	40
Արշասահմանի	»	»	32	փր.	11 փր.

Ձեռքէ կը ծախուի հասք 10 փարալի: